

Inkluzív nevelés – Együttműködő társadalmi kapcsolatrendszer

Kézikönyv a pedagógusképző intézmények számára

Készült a Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program
2.1. intézkedés Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása
az oktatási rendszerben központi programjának „B” komponense (Sajátos nevelési
igényű gyermekek együttnevelése) keretében.

Szakmai vezető
Kapcsáné Németi Júlia

Projektvezető
Dr. Torda Ágnes

Lektorálta
Dr. Perlusz Andrea

INKLUZÍV NEVELÉS – EGYÜTTMŰKÖDŐ TÁRSADALMI KAPCSOLATRENDSZER

Kézikönyv a pedagógusképző intézmények számára

Írta
Takács István

Magyarország célba ér

suliNova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht.

Budapest, 2006

© Takács István szerző, 2006

© sulinova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht., 2006

Azonosító: 6/211/B/1/t/egy/II.

Borítóterv: Dió Stúdió

Borítófotó: Pintér Márta

A fotók a Mozgásjavító Általános Iskola és Diákotthon, Módszertani Intézmény centenáriumának alkalmából készültek

A kiadvány ingyenes, kizárólag zárt körben, oktatási céllal használható, kereskedelmi forgalomba nem hozható. A felhasználás a jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját nem szolgálhatja.

Kiadja a sulinova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht.

Szakmai igazgató: Pála Károly

Fejlesztési igazgatóhelyettes: Puskás Aurél

Felelős kiadó: Pála Károly ügyvezető igazgató

1134 Budapest, Váci út 37.

Telefon: 06 1 886 3900

Fax: 06 1 886 3910

E-mail: sulinova@sulinova.hu

Internet: www.sulinova.hu

TARTALOM

I. Együttműködő társadalmi kapcsolatrendszer – tantárgyleírás	
A tantárgy oktatásának általános célja	7
A tantárgy oktatásának specifikus célja	9
A követelmények a kompetenciák részletezésével	10
A számonkérés ajánlott módja – az értékelés formái	11
II. Modulleírások	
1. modul: A szocializáció folyamata – együttműködő társadalmi rendszerek	13
2. modul: A szocializáció hierarchikus komponensrendszere – a személyiség, mint komponensrendszer	15
3. modul: A szocializáció hierarchikus komponensrendszere – a közvetlen szocializációs rendszer	17
4. modul: A szocializáció hierarchikus komponensrendszere – a közvetett szocializációs rendszer	19
5. modul: A család	21
6. modul: A kortárs csoport	22
7. modul: A szabadidős csoportok	24
8. modul: A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – gyermekjóléti szolgáltatás	26
9. modul: A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – nevelési tanácsadó	28
10. modul: A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság, valamint a szakértői bizottságok	30
11. modul: A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – a civil társadalom	32
12. modul: A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – egészségügyi szervezetek	34
13. modul: A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – a szociális ellátórendszer néhány jellemzője	35
A modulokhoz vonatkozó megjegyzések, kiegészítések	37
Irodalomjegyzék	39

III. Példák a tananyag feldolgozásához

1. A szocializáció folyamata – együttműködő társadalmi rendszerek	41
2. A szocializáció hierarchikus komponensrendszere – a személyiség mint komponensrendszer	42
3. A szocializáció hierarchikus komponensrendszere – a közvetlen szocializációs rendszer	43
4. A szocializáció hierarchikus komponensrendszere – a közvetett szocializációs rendszer	45
5. A család	47
6. A kortárs csoport	48
7. Szabadidős csoportok	50
8. A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – gyermekjóléti szolgáltatás	52
9. A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – nevelési tanácsadó	54
10. A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság	56
11. A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – a civil társadalom	58
12. A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – egészségügyi szervezetek	59
13. A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – a szociális ellátórendszer néhány jellemzője	61
Irodalomjegyzék	64

I. EGYÜTTMŰKÖDŐ TÁRSADALMI KAPCSOLATRENDSZER – TANTÁRGYLEÍRÁS

A tantárgy oktatásának általános célja

Pedagógiai tájékoztató pontok

Az együttműködő társadalmi kapcsolatrendszerekre támaszkodó nevelés-oktatás olyan nevelői és intézményi változásokat kíván meg, melyek – a kapcsolatok tudatos létesítése és minősége révén – a nevelés intézményrendszerében kitágítják a hagyományos iskolai kereteket. E megközelítés – a szellemisége által – lehetőséget ad az eltérő perspektívák megjelenítésére. Az együttműködő társadalmi kapcsolatrendszerekre támaszkodó nevelés-oktatás megvalósítása során a teljes iskolai kultúrát és az iskolai miliót úgy kell átalakítani, hogy az minden egyes tanuló számára egyenlő lehetőséget biztosítson – az aktív részvétel tekintetében – a nevelés intézményrendszerében (az óvodában, az iskolában).

A szocializáció fogalmának pedagógiai és szociológiai megközelítése eltér egymástól. Ennek bemutatására azért van szükség, hogy az embernek mint fogalomnak a sajátosságai megragadhatóak legyenek (egyelőre a szociológiai megközelítés számára). E szerint az emberfogalom mint individuum a nevelés-nevelődés, a művelődés révén kialakult, az egyediséget, a mindenki mástól való megkülönböztetettséget jelenti. A tudományos diszciplínák közül a továbbiakban a kulturális antropológia és a szociálpszichológia szerepét kell felmutatni annak érdekében, hogy az együttműködő társadalmi rendszerek leírása, szerepe megfelelően differenciált megközelítést kapjon. Alapvetésként fogalmazható meg, hogy az iskola de facto a társadalom egyik funkciója.¹ Különös aktualitása van a kurzus fogalmi hálója szempontjából G. W. Allport *Az előítélet* című könyvének. A majdnem fél évszázados munka (a mű első kiadására 1954-ben került sor) az előítéletek szövevényével, az ember ember általi igazságtalan és megérthetetlen különbségtételeivel foglalkozik, megalkotva a saját csoport értékítéletével szemben a csoportkülönbségek sokszor nehezen értelmezhető kuszaságát – társadalmi és kulturális tényezők által meghatározottan. Az Allport által írottak aktualitása vajmi kevéssé változott – ugyanakkor a kötet zárófejezetében megfogalmazottak a feszültségek enyhítésére máig használható fogódzót nyújtanak (különösen az iskolai neveléssel foglalkozó rész).

Más vonatkozásban a fogalmi háló sajátos elemévé válhat Martin Buber *Én és Te* című

¹ Fend, H.: *Gesellschaftliche Bedingungen schulischer Sozialisation Soziologie der Schule I.* 4. Aufl. Weinheim, Basel, 1977. In Kron, F. W.: *Pedagógia.* Budapest, 1997, Osiris Kiadó, 94.

műve az együttműködő társadalmi rendszerek tárgy tematikájának felépítésében. Buber közvetíti a letisztult, az emberi együttműködési lehetőségek legalapvetőbb kapcsolatának, az egyes embernek a másikkal való kölcsönös elfogadásának törvényét. A Bubertől kölcsönzött gondolat: *Az Én-Te alapszót csak egész lényével mondhatja az ember. Önmagam egész lényé koncentrációja és összeolvadása nem történhet általam, és soha nem történhet nélkülem. A Te által leszek Én-né. S hogy Én-né leszek, mondom: Te. Minden valóságos élet – találkozás.*²

Végezetül Wilhelm Dilthey 1883-ban papírra vetett gondolataira hívjuk fel a figyelmet: *Az egyes individuum rendszerek sokaságának kereszteződési pontja, mely rendszerek az előrehaladó kultúra folyamatában mind finomabban specializálódnak. Sőt egy individuum ugyanazon életaktusa is mutathat ilyen sokoldalúságot.*³

Személyiségelméletek, a személyiség fejlesztése

A Te által leszek Én-né – mondja Buber, s ebben párhuzam lelhető a személyközpontú, másként humanisztikus személyiségfejlesztő megközelítésekkel. Ennek megfelelően a kurzus feladata a hallgatóban – s általa a majdani neveltekben – kialakítani a gyerekek, a tanulók önértékelésének képességét és védelmét, a szabad önkifejezés szükségességének felismerését, a lehetőségek szerinti támogatását. Ugyanezen gondolatív mentén kell hangsúlyozni, hogy a jelzett személyiségfejlesztési irányzat is csak az egész, a(z) *(együttműködő) társadalmi (kapcsolat)rendszer* optimális működése által tartja elképzelhetőnek a gyermek életkorának, szerepeinek – általában: helyzetének – megfelelő fejlesztést. Az óvoda, az iskola világára vonatkoztatva mindezt, az intézmény egészének hitelességéről van szó, arról, hogy képes-e egy ethoszt fel- és bemutatni, a mentén működni – amiben a legfontosabb tétel: a nevelőintézmény egésze mint rendszer váljon képessé vállalt feladata teljesítésére, azaz nem az egyes pedagógus szerepe, hanem az egész nevelési rendszer *potenciálja, minősége* legyen a meghatározó.

Szükséges oktatói kompetenciák

A tárgy oktatója ismerje s képviselje a *Pedagógiai tájékozási pontok* részekben leírtakat – és saját előképzettségének megfelelően legyen képes az abban megfogalmazottak alátámasztására, kiegészítésére.

Tudjon módszertani eszköztárából olyan elemeket mozgósítani, amelyek a hallgatókban elősegítik a saját önértékelés alakításának, a szabad önkifejezés továbbfejlesztésének élményét mint *sajátélményt* megélni a kurzus foglalkozásai során.

² Buber, M.: *Én és Te*. Budapest, 1994, Osiris Kiadó, 15.

³ Dilthey, W.: A történelmi világ felépítése a szellemtudományokban. Ford. Erdélyi Á. In *A történelmi világ felépítése a szellemtudományokban. Tanulmányok*. Budapest, 1974, Gondolat Kiadó, 61.

Legyen képes elfogadni, absztrahálni az eltérő hallgatói véleményeket, s azokat vita, majd konszenzus által a végső konklúzióig érlelve beépíteni a tantárgy ismeretanyagába: mindezzel biztosítani a tárgyalat témák mindenkorai aktualitását.

Legyen tájékozott, s elméleti, valamint gyakorlati szinten egyaránt ismerje a tárgyalat rendszereket, azok helyét, szerepét.

Módszertani orientáció

A tematika feldolgozása során javasolt egy sajátos hallgató- és folyamatközpontú megközelítés, amelyben a társadalmi valóság (1), az ennek kapcsán tárgyalat tematika (2), a hallgató (3) és az oktató (4) önálló faktorként jelenik meg. A társadalmi jelenségek, folyamatok – az együttműködő társadalmi kapcsolatrendszerek – az egyén-család-társadalom hármassága (milyenségében, funkciói megértésében), a hallgató-központúság, az aktív szereplői lét: a kutatás a szakirodalomban és a terepen, prezentáció, vita – hozhat elköteleződést, elmélyült tudást a kurzus résztvevőiben.

Az értékelés „filozófiája” – Az értékelési rendszer indoklása

Az értékelés direkt (inkább, mint indirekt) célja a hallgató személyiségének fejlesztése, az együttműködő társadalmi kapcsolatrendszer tematikájában tárgyalat megismertetése, elsajátítása és a „gyakorlatban” (értsd alatta: szeminarizált formában) történő feldolgozása által. A tárgy teljesítését követően változzék a hallgató személyisége a tekintetben, hogy erősítse meg az együttműködő társadalmi kapcsolatrendszerekkel való majdani aktív kapcsolattartást, együttműködést a nevelői munkája során. Lássá át, hogy a társadalmi rendszerek konzisztenciája révén válhat csak eredményessé saját nevelői munkája, hogy a rendszer elemeivel való tudatos, következetes munkakapcsolata segítheti a nevelői fejlődését. A kurzus teljesítésének értékelésében a tárgy oktatója a lexikális tudáson túl vizsgálja tehát a hallgató elköteleződöttségét is a kurzus során: pszichikus funkcióit, beállítódását, mindezek változását (fejlődését).

A tantárgy oktatásának specifikus célja

Pedagógiai tájékoztatósi pontok (pszichológiai háttér)

A tárgy teljesítése során a hallgatókban kialakítandó szemlélet, megközelítés és viselkedés összefoglalóan a *proszocialitás* fogalmával érzékeltethető. Ennek megfelelően a tantárgyi professzionalitáson túl az altruisztikus, erkölcsös viselkedés kialakítása a cél, amelynek eredményeképpen a tárgyalat (és a potenciálisan szóba jöhető egyéb) együttműködő társadalmi kapcsolatrendszerekkel való diszkusszió a majdani nevelt céljait szolgálja.

A kurzus teljesítése során a hallgató váljon képessé az integrált nevelés elfogadására, szemléletébe épüljön be az inkluzivitás.

A hallgató lássa át a társadalmi rendszerek sajátosságait s a velük való együttműködés szükségességét. Tudjon arról, hogy mely rendszerelem miben segíthet leendő tanítványai életének alakításában. Ismerje fel a gyermek, a tanuló megismerésének fontosságát pedagógiai, pszichológiai, szociológiai kontextusban egyaránt.

Legyen képes otthonosan mozogni a változatos családi miliókban – érezze meg a partnerség kialakításának szükségességét a gyermek szülei és a nevelői rendszerek között.

Szerezzen konkrét ismereteket a nevelői munkát segítő rendszerek körében: legyen tisztában a hatályos jogszabályokkal – elsősorban azok szellemiségével – (ismerje s értse a gyermeki jogok terén kialakult nemzetközi és hazai trendeket). Rendelkezzen praktikus ismeretekkel a nevelői munkát segítő rendszerek magyarországi gyakorlatának fontos elemeit illetően.

A differenciálás feladata

Az oktató és a hallgató (majdani) tevékenységének alapaxiómájaként fogalmazható meg az a tétel, amely szerint a társadalmi lét és cselekvés individuális formáinak nem csupán adott állapota elfogadásában, hanem annak kiteljesedésében is érdekeltté kell tenni a szereplőket. Ez lehet a záloga annak, hogy a differenciálás során képessé lesznek a másság elfogadására, a tolerancia szükségességének el- és felismerésére, a befogadás Max Weber-i aktusára, mely szerint *mások viselkedéséhez alkalmazkodik az ember.*⁴

A megcélzott hallgatói kör

A tárgy a pedagógusképzés minden szintjét érinti, tehát az óvó-, tanító-, a tanárképzés teljes körében használható.

Taneszközök

Elsősorban a kötelező és az ajánlott irodalomban felsoroltak szükségesek a kurzus során. A feldolgozás egyéb eszközei a képzőintézményekben szokásos AV-eszközök, melyek az oktatói és a hallgatói prezentáció kellékei. A modulok feldolgozásakor – azok bemutatása alkalmával – kerül részletezésre a feldolgozáshoz szükséges egyéb eszköztár.

A követelmények a kompetenciák részletezésével

A hallgatóval szemben megfogalmazható követelmények a kurzus teljesítését követően:
– Értse a szocializáció folyamatának vonatkozásában az együttműködő társadalmi rendszerek, alrendszerek szerepét.

⁴ Weber, M: *Gazdaság és társadalom*. Budapest, 1987, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 38.

- Ismerje Geulen-Hurrelmann struktúramodelljét.⁵
- Legyen képes meghatározni a család fogalmát szociológiai és pedagógiai megközelítésben.
 - Legyen tisztában a kortárs csoport fogalmával, annak szerepével a személyiségfejlődés során.
 - Ismerje a pedagógiai munkát segítő alrendszerek legfontosabb elemeit, feladatukat – így például rendelkezzen konkrét ismerettel a Családsegítő Központról, a Nevelési Tanácsadóról, a Szakértői Bizottságról.
 - Ismerje meg a társadalomban egyre nagyobb szerepet vállaló civil szervezetek jelentőségét általában.
 - Rendszerében legyen képes leírni a pedagógiai munkát segítő egészségügyi szervezeteket és a szociális segítői szférát. Tudjon arról, hogy milyen konkrét együttműködési lehetőségek alakíthatók ki.
- A hallgatók a kurzust követően az alábbi területeken rendelkezzenek kompetenciákkal:
 - legyenek képesek az egyéni tanulói különbségek megismerésére, elfogadására, felhasználására és fejlesztésére egyénileg, illetve teamben;
 - tudjanak kooperatív jellegű folyamatokban részt venni úgy, hogy tanult ismereteik hasznosításával és ezek aktualizálásával a team jellegű munkavégzésben partnerei lehessenek a más szakmák képviselőinek;
 - rendelkezzenek a szakmai elvárásoknak megfelelő kommunikációs képességgel, különös tekintettel az óvodai csoportszobai, valamint az osztálytermi környezetben előforduló helyzetekre;
 - alkalmasak legyenek a csoporthelyzetekben a helyzetfelismerésre, a helyzetek konstruktív alakítására és az esetlegesen előforduló konfliktusok megoldására;
 - ismerjék fel, lássák át, hogy a szemléltető- és taneszközök, illetve a gyermek, a tanuló korának megfelelő játékok, játékos tevékenységek közül az adott feladat megvalósításakor mit válasszon ki, alkalmazzon – szükség szerint legyen képes megfelelő eszköz elkészítésére.

A számonkérés ajánlott módja – az értékelés formái

A hallgatói teljesítmények értékelési formái

Tekintettel arra, hogy az értékelés tárgya a hallgató produktuma, *személyiségének* teljesítménye, az értékelés szempontjait általánosságban – a kurzus egészére vonatkozóan – úgy értelmezhetjük, hogy annak személyiségfejlesztőnek, az énkép fejlesztésében progresszívnek, motiválónak és megerősítőnek kell lennie. Emellett adjon távlatot – lehetőség

⁵ In Kron, F. W.: *Pedagógia*. Budapest, 1997, Osiris Kiadó, 118.

szerint mutasson túl a kurzus időszakán. (Erre természetesen nincs mindig lehetősége az oktátónak.) Fontos elem az értékelésben a mintaadás, amely a hallgató önértékelésén túl a tankör valamennyi résztvevője számára útbaigazító jellegű. Ez a személyiségi jogok tiszteletben tartásával kell történjen – aggályossága ellenére mint eszközt rendszeresen használni kell, hogy a csoportnormák alakítására is hatással lehessen az oktató.

A hallgatói életkorra tekintettel az oktató abban érdekelt, hogy a téma szeminarizált feldolgozása során a lehető legtöbb alkalmat megragadja annak érdekében, hogy a hallgatók az önértékelésük – már kialakult rutinjai szerint – legyenek képesek feldolgozni az oktató pozitív és negatív értékítéleteit, s minél több belső megerősítésre kerülhessen sor.

Különös szempontként vegye figyelembe az oktató a hallgatói teljesítmények értékelésében a produktum gyakorlati alkalmazhatóságát. (Ennek nemcsak teoretikusan van nagy jelentősége, hanem praktikus is, nevezetesen: néhány év választja el a hallgatót attól, hogy maga is értékelő, elemző tevékenységet folytatva formáljon egy fiatalabb, újabb korosztályt.)

A különleges értékelési szempontokat az egyes modulok bemutatásakor adjuk meg.

A kurzus anyagainak feldolgozására tekintettel javasolt az egyéni kutatómunka, a kiselőadás, a korreferátum önálló értékelése, továbbá a kurzus zárását követően az összefoglaló számonkérés – lehetőség szerint – kollokviumi formában.

A programértékelés formái

A programértékelő kérdőívek – hallgatók általi – kitöltése a képzés befejeztével (a tematikáról, az alkalmazott oktatási módszerekről, az oktató munkájáról) a következő kurzus előtti korrigálás lehetőségét biztosítják a téma gazdája számára.

A tantárgy tartalma és tematikája

Átfogóbb tematikai egységek, úgy, mint: a szocializáció folyamata, a szocializáció hierarchikus komponensrendszere (elemei a személyiség mint komponensrendszer és a közvetlen szocializációs rendszerek), a család, a kortárs csoport, a nevelői munkát segítő rendszerek.

II. MODULLEÍRÁSOK

1. modul: A szocializáció folyamata – együttműködő társadalmi rendszerek

Rövid leírás

Jelen modul tartalma egy sajátos megközelítés megismertetésére vállalkozik: a szerep- vagy rendszerelmélet bemutatására.

Kiinduló tézis, hogy a szociális rendszereknek és a társadalmi rendszereknek integráló jelentősége és lehetősége van: ebből következik, hogy a személyiségrendszer e rendszerek hatásainak megfelelően alakul.

A különféle rendszerek hatása azonban csak akkor optimális, ha a közvetítés módja egyfajta kultúraazonos pedagógia. Csak a gyermek/tanuló családi kultúrájához alkalmazkodó nevelés-oktatás rendszerének megteremtésével remélhető tényleges és tartós változás.

Ezek alapján a személyiségrendszer identitásának alakulása, a személyiségre ható motivációk pedagógiai relevanciával bírnak. A fentiekből következően a motivációk az ösztönökre, szükségletekre, vágyakra alapulva, a célok elérésére irányultan magát a viselkedést határozzák meg.

A fenti megközelítés elsősorban Talcott Parsons szociológus nevéhez köthető, aki a Harvardon tanított, s aki elméleti munkássága során jelentős mértékben támaszkodott Durkheim, Weber, Pareto munkásságára (tevékenységét a strukturalista funkcionális meghatározással írhatjuk le). Egyik jelentős műve a családi szocializáció alakulásával foglalkozott.

A modul célja

A behaviorizmus, az interakcionalizmus, a pszichoanalízis fejlődésmodellje; a struktúra-genetikai modell ismerete a szocializáció folyamatának különböző ismeretelméleti megközelítései. A Parsons által bevezetett megközelítés (amit egyszerűen funkcionális-musként is szoktak emlegetni) négy alrendszer működésére hívja fel a figyelmet. Ezek: a politika, a gazdaság, a kultúra és a személyiség. Pedagógiai megközelítésben azt kell belátni, hogy a pedagógiai munkára a jelzett rendszerek alapvető befolyással bírnak. A szerep- vagy rendszerelmélettel való megismerkedés a felsorolt megközelítésekkel együtt távlatosan szükséges ahhoz, hogy a szocializáció folyamatával foglalkozó elméletek szintézisét megalakíthassuk.

Időszükséglet

A nappali tagozaton 2 óra.

Felhasználási terület

A nevelő-oktató intézmény és külső kapcsolatai (akiket megrendelőknak is nevezhetünk: általában és széles értelemben a társadalom – s annak intézményrendszerei, a szülők) közötti együttműködés (annak racionális használata).

Háttér

Parsons munkásságának tárgyalásakor feltétlenül tovább kell (az általa kijelölt úton) haladni, s az értelmezés fogalmi hálójában el kell helyezni Robert Merton legfontosabb megállapításait – tehát tárgyalandó fogalmai közül az intézmények (mint rendszerek) diszfunkcióiról, manifeszt és latens funkcióiról alkotott elképzeléseit.

Ajánlott tevékenységek

- Parsons és Merton vonatkozó munkásságának korreferátumban való bemutatása.
 - Szintézisre törekvés; a behaviorizmus, az interakcionalizmus, a pszichoanalízis fejlődésmo-
dellje; a struktúragenetikai modell a szerep- vagy rendszerelmélet fogalmi rendszerében.
 - Annak vizsgálata, hogy lehetséges-e a felsorolt ellátások valamelyikét megvalósítani
adott intézményben!
 - Interkulturális fejlesztő program, tanodai program, problémamegoldó fórum.
- Eszközként használjuk az eddig tárgyaltak kivonatait mint tanulási segédleteket, az irányzatok fogalmainak definitív összefoglalóit (szókartyák).*

A feldolgozási mód alternatívái

Meghatározott részek önálló elsajátítása, amit vita, összegző, értékelő megbeszélés követ-
het; referátumot követő korreferátumok, a végén téma-összefoglaló megbeszélés; a hi-
vatkozott tudósok életútjának bemutatása, s azon keresztül a téma feldolgozása, összevetve
az előzetesen kiadott (e vonatkozású) hallgatói kutatómunka eredményeivel.

Megjegyzés, kiegészítés – alapfogalmak

Szerep- és rendszerelméleti modell; strukturalista funkcionális elmélet; harmóniaelmélet; tár-
sadalmi funkciók; diszfunkciók (társadalmi, intézményi); norma; manifeszt és latens funkciók
(a társadalom intézményrendszereiben).

Az értékelés fő funkciója szerint javasolt, hogy: diagnosztikus, formatív legyen. Megnyil-
vánulási formája szerint a leginkább támogatandó a szöveges forma, és a téma – amennyi-

re lehetséges – metakommunikatív megerősítéssel együtt jelenjen meg. Vonatkozási köre szerint pedig kritériumra orientált, illetve minőségi legyen.

Az 1. modul forrásai

Merton, R. K.: *Társadalomelmélet és társadalomstruktúra*. Budapest, 1980, Gondolat Kiadó.
Parsons, T. – Bales, R. F.: *Family Socialization and Interaction Process*. New York, 1955, Free Press.

2. modul: A szocializáció hierarchikus komponensrendszere – a személyiség mint komponensrendszer

Rövid leírás

Nagy József meghatározása szerint a személyiség az ember bioszociális komponensrendszere.⁶ Aktivitását öröklött és tanult komponensek mentén írhatjuk le. A személyiség értelmezése során – a szerző szerint – célszerű megkülönböztetni az egyedi komponenseket és a komponensfajtákat.

Feldolgozandó: a személyiség működése – mint belső folyamat –, a személyiség módosulása (adott komponensek lebomlása, adaptálódása, antiszociális motívumainak kialakulása), fejlődése, a motívumrendszer pozitív irányú változása, kreativitás.

A modul célja

Olyan gyermek/tanuló központú pedagógia megteremtése, amelyben segítő-támogató intézményi és csoport/osztály légkör alakulhat ki.

A személyiség fejlődésének segítése érdekében tett pedagógiai akciók értelmezésének sajátos megközelítése, amennyiben a személyiséget mint rendszert interdiszciplináris tudás alapján értelmezzük. A követett – Nagy József által javasolt – kontextusban integratív szemléletmód kialakítása, amelyben a szocializációs rendszerek és a személyiség egy komponensrendszerben értelmezendő és írható le.

Időszükséglet

A nappali tagozaton 2 óra.

⁶ Nagy József: *XXI. század és nevelés*. Budapest, 2000, Osiris Kiadó, 27.

Felhasználási terület

Elsősorban az intézményes nevelés csoport- és osztálykeretei, ahol a személyiség fejlődésének pedagógiai segítése, támogatása megvalósul. Az integrativitás elsősorban a nevelés intézményi kereteinek és a családi keretek összhangjában értelmezhető.

Háttérként a személyiség alakulásának törvényszerűségei, szükségszerűségei, a reá ható rendszertényezők jönnek számításba.

Ajánlott tevékenységek

Hospitálással, interjúzással tárgyalható esetek rögzítése és azok bemutatása a tárgyaltak szerint: a személyiség alakulására, fejlődésére ható tényezők közös keresése az esetek elemzésével.

Annak vizsgálata, hogy lehetséges-e a felsorolt ellátások valamelyikét megvalósítani egy adott intézményben!

Egyéni bánásmód, értékelő megbeszélések, szöveges értékelés, pályaorientáció.

Eszközök, anyagok tekintetében ajánlatos: poszterek készítése a feldolgozott esetek legfontosabb tapasztalatainak rögzítésével – a javasolt fejlesztési utak meghatározásával.

A feldolgozási mód alternatívái

Ajánlatos kiscsoportos formában önállóan – párhuzamosan – végezni a megadott esetelemző feladatot, majd a végkövetkeztetések prezentációja, ezt követően pedig a különböző megoldási javaslatok összevetése következhet.

Megjegyzés, kiegészítés – alapfogalmak

Bioszociális komponensrendszer; öröklött és tanult komponensek; a személyiség értelmezése különféle pedagógiai megközelítésekben; a személyiség egyedi komponensei és komponensfajtái; a személyiség működése; a személyiség módosulása, antiszociális motívumai; a motívumrendszer pozitív irányú változása; a kreativitás.

Az *értékelés* fő funkciója szerint elsősorban a diagnosztikus értékelés, illetve a formatív megközelítés ajánlott. Megnyilvánulási formája szerint: az esetfeldolgozásokat követően az oktató adjon szöveges értékelést. Vonatkozási köre szerint: normára és minőségre orientált értékelés javasolt a téma feldolgozásának zárását követően.

A 2. modul forrása

Nagy József: *XXI. század és nevelés*. Budapest, 2000, Osiris Kiadó.

3. modul: A szocializáció hierarchikus komponensrendszere – a közvetlen szocializációs rendszer

Rövid leírás

A közvetlen szocializációs rendszerekként a kapcsolati és kötődési hálókkal, a kapcsolat, másként kontaktcsoporttal, a kulturális és a tárgyi közegekkel szükséges foglalkoznunk.

A kapcsolati háló az egyes ember, tanuló rendszeres személyközi kapcsolatait jelenti, amelyek minősége révén jelentős befolyással bír az egyes ember személyisége alakulására.

A kötődési háló a kapcsolati hálóban értelmezhető személyek közül azokra vonatkozik, akik a tanulót illetően különös jelentőséggel bírnak. (A kötődési hálót Nagy József megkülönbözteti a szociometriai hálótól, amelyben véleménye szerint kapcsolat és kötődés egyaránt lehet.)

A kontaktcsoport az egymással rendszeresen kapcsolatban állók csoportját képezi – több síkon alakulhat ki, illetve szerveződhet: család, osztály, baráti csoportok.

(A hivatkozott szerző jelentős mértékben támaszkodik Csányi Vilmos humánétológiai kutatásaira, melyek szerint a csoportok fejlődése egyfajta evolúciós mintázatot mutat.)

A modul célja

A csoport fogalmának többoldalú értelmezése, amelyben a csoport/osztály és az egyén érintkezési és egymásra ható mechanizmusai több lehetséges teória mentén írhatóak le.

A hallgató ismerje fel, hogy munkája során nagyobb hatékonysággal képes feladatát ellátni, ha új típusú pedagógusszerepben, a facilitátor szerepében tevékenykedik. Ezen szerepében az előítéletek csökkentése, a tanulás közös jelentésalkotó és ismeretszerző folyamatként való felfogása érvényesülhet, ami hozzájárulhat a kapcsolati és kötődési háló erősödéséhez.

Időszükséglet

A nappali tagozaton 2 óra.

Felhasználási terület

A kapcsolati hálót alkotó rendszeres személyközi kapcsolatok, valamint a kötődési hálóban szereplő személyek: a család, a mikrokörnyezet tagjai.

Háttér

Csányi Vilmos humánétológiai kutatásai – mint figyelemfelhívás az interdiszciplináris megközelítés fontosságára, melyek szerint a csoportok fejlődése nem csupán a pedagógia és a szociológia fogalomkészletével és megközelítési módjával értelmezhető.

Ajánlott tevékenységek

Háromlépéses interjúban szerezenek közös ismereteket a kapcsolati és a kötődési hálóról kialakult vélekedéseikről:

1. Fogalmazzák meg a kérdéseiket, és készítsék el az interjút!
2. Cseréljen szerepet a két fél, s kérdezzen az eddigi kérdezett!
3. Összegezze mindenki a kérdéseire kapott válaszokat, és közösen beszéljék meg azokat! Vizsgálják meg, hogy lehetséges-e a felsorolt ellátások valamelyikét megvalósítani adott intézményben.

Fontos a tevékenység-központú foglalkozás, tantárgyi képességfejlesztő program, problémamegoldó fórum.

Eszközként az interjúzásnál a technikai lehetőségek szerint alkalmazhatnak jegyzetelést, magnós, filmes rögzítést.

Az összegzett tapasztalatokat poszttereken jelenítsék meg.

A feldolgozási mód alternatívái

Ajánlott, hogy gondolkodástérkép segítségével építsék fel a kapcsolati és kötődési hálóról megszerzett ismereteiket, s vessék azokat össze saját pedagógiai, szociológiai, pszichológiai ismereteikkel!

A gondolkodástérképen elsőként egy-egy központi fogalom felírását követően kulcsfogalmakat rendelünk a már meglévő fogalomhoz, majd az utóbb felírtakhoz ismét kapcsolódó fogalmakat rendelünk. A fogalmak kapcsolódása hálóvá lesz, amennyiben nem csupán az eredeti kapcsolódási vonalat, hanem a később feltárt összefüggéseket is jelöljük.

Megjegyzés, kiegészítés – alapfogalmak

Kapcsolati és kötődési hálók; kontaktszoport; humánétológiai kutatások és legfontosabb eredményeik; a csoportok fejlődésének evolúciós mintázata.

Az *értékelés* fő funkciója szerint elsősorban a diagnosztikus értékelés, illetve a formatív megközelítés javasolt. Megnyilvánulási formája szerint támogatandó, hogy szöveges legyen, miközben a metakommunikatív jelzések nagyban segíthetik a hallgatók munkáját. Vonatkozási köre szerint kritériumra orientált, illetve minőségi legyen.

A 3. modul forrásai

Csányi Vilmos: *Az emberi természet. Humánétológia*. Budapest, 1999, Vince Kiadó.
Nagy József: *XXI. század és nevelés*. Budapest, 2000, Osiris Kiadó.

4. modul: A szocializáció hierarchikus komponensrendszere – a közvetett szocializációs rendszer

Rövid leírás

- A közvetett szocializációs rendszerek (az úgynevezett nagy rendszerek) a szervezetek, a társadalom egésze, a különféle információs rendszerek.
- Biológiai-kulturális evolúció: biokulturális evolúció – a két megközelítés szintézise.
Átjárhatóság a társadalmi rendszerek között – és az ezzel járó sajátosságok (ideológiák, viselkedési normák átszármaztatása, különbözőségeik kezelhetősége, intézményrendszereik).

A modul célja

A közvetett szintű rendszerek értelmezési kereteit a helyi társadalmaktól a globális társadalmak rendszeréig kell látni. Ennek megfelelően értelmezni szükséges a globális társadalmi rendszerek azonosságából és különbözőségéből fakadó feladatokat: fontos mindezt a másság, a differenciált megközelítés elfogadása szempontjából megközelíteni.

Időszükséglet

A nappali tagozaton 2 óra.

Felhasználási terület

A nevelési szintér és társadalmi kapcsolatai: elsősorban a nevelési folyamatot támogató, nem intézményes neveléssel foglalkozó társadalmi (kapcsolat-) rendszerek – a közöttük kialakuló tér.

Háttér

Az átjárhatóság kérdése több vonatkozásban egy társadalom mobilizálhatóságát – mint lehetőséget – mutatja. A vizsgálandó területek lehetséges köre: ideológiák és hatásuk a társadalmi mozgásokra; viselkedési normák, kultúrák, szubkultúrák egymásra hatása; a kultúrák intézményrendszerei és azok hatása az intézményes nevelésre.

Ajánlott tevékenységek

Ideák és ideológiák – társadalomalakító filozófiák, elképzelések a tudomány, a művészetek világából: prezentációk a jelzett és a feldolgozott ismeretek összekapcsolhatósága érdekében.

Eszközként használjuk a filozófiai, morális megközelítéseket – legfontosabb tételeik felolvasásával; irodalmi alkotások, filmes megjelenítések (hallgatói kutatómunka) bemutatását.

A feldolgozási mód alternatívái

Ajánlott: fűrtábra (jelentésháló) készítése. Az eljárás olyan grafikai megjelenítés, amelyben a téma tárgyalásakor megfogalmazott ismeretek, információk a közöttük lévő kapcsolat vonalas jelölésével válnak értelmezhetővé. A központi – egy-két – fogalom köré fűrtökbe állva (megjelenítve) írhatók le a hozzá tartozó, az alapjelentést árnyaló, előkészítő, meghatározó, azzal következményes viszonyban lévő fogalmak. Az ily módon bemutatott kauzalitás segíti a fogalmi jelentésháló értelmezhetőségét, közös gondolkodásra serkent.

Megjegyzés, kiegészítés – alapfogalmak

Biológiai-kulturális evolúció; átjárhatóság a társadalmi rendszerek között; ideológiák – viselkedési normák átszármasztatása; globális társadalom.

Az értékelés fő funkciója szerint elsősorban a diagnosztikus értékelés, illetve a formatív megközelítés ajánlott. Megnyilvánulási formája szerint: az esetfeldolgozásokat követően az oktató adjon szöveges értékelést. Vonatkozási köre szerint: normára és minőségre orientált értékelés javasolt a téma feldolgozásának zárását követően.

A 4. modul forrása

Nagy József: *XXI. század és nevelés*. Budapest, 2000, Osiris Kiadó.

5. modul: A család

Rövid leírás

A család, amely más csoportoktól szerkezetében, céljaiban, kapcsolatrendszerében minden más csoporttól, rendszertől különbözik: a család, amely (hagyományos értelemben) különmű személyekből áll, legalább két generáció alkotja, valamint (több értelemben is) reprodukálja önmagát.

A család szerkezeti sajátossága, funkciója mint társadalmi egység, életmódja (szubkultúra), kapcsolata más rendszerekkel. A család és a családtagok mint a gyermek fejlődésének, személyisége alakulásának első modelljei.

A téma tárgyalásának alapvető megközelítési sajátossága: a szülőkkel/családokkal való pozitív kapcsolat kialakításának szükségessége.

A modul célja

A család szerkezetének, alapvető funkcióinak, valamint más rendszerekhez való kapcsolódásának megismerése a pedagógiai eszközök adekvát használhatósága érdekében. Olyan hallgatói attitűd kialakítása a cél, amelyben a szülőkkel/családokkal való együttműködés természetes.

Időszükséglet

A nappali tagozaton 3 óra.

Felhasználási terület

Az intézményes gyermeknevelés és a családi gyermeknevelés területén és a kettő között értelmezhető térben, azaz a pedagógus és a szülők (mint nevelők) közötti kapcsolatban alkalmazható a modul tárgya.

Háttér

A gyermek/tanuló, valamint a család folyamatos változása, alakulása sajátos, az állandó változásra érzékenyített attitűdöt igényel az érintettektől. E folyamat során a gyermek/tanuló támogatása a változás okozta helyzetelemzésben, felismerésben különös jelentőséggel bír.

Ajánlott tevékenységek

A hospitált intézményben a pedagógusok által családlátogatáson tapasztaltak megbeszélése a gyakorlatvezetővel, illetve a gyakorlólhelyen lévő problémakezelő teammel. A téma tárgyalása és a modul teljesítése során fontos a végkövetkeztetések összegzése.

Eszközként a megfigyelési szempontok feljegyzésszerű rögzítése történjen meg; feljegyzések, dokumentációk szerepeljenek a meglátogatott családról; mindezek prezentálható formába hozva.

A feldolgozási mód alternatívái

Ajánlott: ötletbörze módszerével leírni a családot; bemutatni hipotetizált családi struktúrákat. Az így nyert ismereteket összevetni a pedagógiai irodalomban fellelt utalásokkal, megállapításokkal.

Megjegyzés, kiegészítés – alapfogalmak

A család szerkezeti sajátosságai; a család funkciói; a család mint társadalmi egység; a család életmódja, amely sajátos szubkultúra.

Az értékelés fő funkciója szerint a család szerepét, leírását, működési sajátosságainak összegzését diagnosztikus eljárásban értékelje az oktató. Megnyilvánulási formája szerint: az esetfeldolgozásokat követően szülessen szöveges értékelés. Vonatkozási köre szerint: normára és minőségre orientált értékelés javasolt a téma feldolgozásának zárását követően.

Az 5. modul forrásai

Koltai Mária (szerk.): *Család–pszichiátria–terápia*. Budapest, 2003, Medicina Könyvkiadó.
Kozma Tamás: *Bevezetés a nevelésszociológiába*. Budapest, 1997, Nemzeti Tankönyvkiadó.

6. modul: A kortárs csoport

Rövid leírás

Freud pszichoszexuális fejlődésméltében is jelentős szerepe volt a kortárs csoportnak. E szerint a latenciaszakasz a gyermek számára az új közösségbe való bekerüléssel jár: a kortárs csoport új tapasztalatokkal szolgál, amennyiben a családi struktúrától eltérő viszonyrendszereket s új életminőségeket mutat.

A kortárs csoporttal való kontextust és kontaktust Piaget a bonyolultabb társadalmi rendszerek irányába tett lépésként értelmezi. E szerint a gyermek a kisgyermekkorban egocentrikus megközelítéstől a kortárs csoporttal kialakított kapcsolatrendszer által és benne lesz képes szociális kapcsolatait a kölcsönösség elve alapján szervezni, s mindeközben autonómiáját megteremteni.

Az osztály – mint különleges kortárs csoport. Az osztályban jelentkező kapcsolatok dinamikája, az osztály – mint közösség s mint a versengés színtere.

A modul célja

Rendszerezett ismeretek szerzése a kortárs csoportról mint a személyiséget aktívan alakító társadalmi rendszerről, amely segítségével a család és az iskola (mint társadalmi rendszer) hatásain túl a gyermek/tanuló lehetőséget kap önön szerepe, státusa, valamint az adott kortárs csoport céljai meghatározására, alakítására.

Időszükséglet

A nappali tagozaton 3 óra.

Felhasználási terület

Elsősorban az intézményes nevelés színterein. A tárgyalt anyag felhasználhatóságának értelmezésekor arra kell törekedni, hogy a kortárs csoport hatások miként jutnak szerephez az intézmény (óvoda, iskola) csoportos és egyéni fejlesztő foglalkozásaiban.

Háttér

A kultúra (a szubkultúra) és a kortárs csoport kapcsolódási pontjai, a különbözőségek, a devianciák.

Ajánlott tevékenységek

Tekintsék át a prezentációkat aszerint, hogy mennyiben változtatták azok meg eredeti elképzeléseiket a témáról, a kortárs csoportokról. Kiscsoportokban beszélgetsenek saját reflexióikról, majd a csoportok szóvivői adjanak összefoglalót a kiscsoport munkájáról.

Eszközként szóba jöhetnek fogalomkártyák, irodalmi hivatkozások hívószavai, csoportvélemények – mindezek poszteren megjelenítve.

A feldolgozási mód alternatívái

Freud két, az irodalomjegyzékben hivatkozott művének összegző feldolgozása.

Róheim Géza művéből *A felnőtté válás nehézségei* című esszé feldolgozása.

A fenti művek üzenete és a kortárs csoport fogalma, a kortárs csoport témában a hallgatók rendelkezésére álló ismeretek összevetése.

A feldolgozásra ajánlott eljárás a kettéosztott naplóforma, amely szerint a vizsgált szövegekből való kiemelések kerülnek az egyik hasábjába, míg vele párhuzamosan a másikba a hallgatói reflexiók kerülnek rögzítésre. Ez utóbbiak lehetnek kérdések, megjegyzések, el-lentmondásokra utalás, magyarázat, illetve a szöveg által felidézett emlékek rövid leírása. Mindezeknek közös megtárgyalásával a hallgatói kör csoport szintű ismeretekre, értelmezési keretekre lelhet.

Megjegyzés, kiegészítés – alapfogalmak

Freud pszichoszexuális fejlődésmélete; a latenciaszakasz; incesztus; tabu; kortárs csoport; eltérő viszonyrendszerek; életminőség; kisgyermekkorai egocentrizmus; szociális kapcsolat; autonómia; az osztály mint különleges kortárs csoport; versengés; kultúranropológia.

Az értékelés fő funkciója szerint elsősorban a diagnosztikus értékelés, illetve a formatív megközelítés ajánlott. Megnyilvánulási formája szerint: az esetfeldolgozásokat követően az oktató adjon szöveges értékelést. Vonatkozási köre szerint: normára és minőségre orientált értékelés javasolt a téma feldolgozásának zárását követően.

A 6. modul forrásai

Freud, S.: *Rossz közérzet a kultúrában*. Budapest, 1992, Kossuth Kiadó.

Freud, S.: *Totem és tabu*. Budapest, 1990, Göncöl Kiadó.

Piaget, J.: *A viselkedés mint a fejlődés hajtóereje*. Budapest, 1988, Akadémiai Kiadó.

Piaget, J.: *Az értelem pszichológiája*. Budapest, 1993, Gondolat Kiadó.

Róheim Géza: *A kultúra eredete és szerepe*. Budapest, 2001, Animula Kiadó.

7. modul: A szabadidős csoportok

Rövid leírás

Az együttműködő társadalmi kapcsolatrendszerekben a szabadidős csoportok jelentősége úgy fogalmazható meg, mint intézményesült kultúrák közvetítőké. (Testi-lelki-szociális vonatkozású igények kielégítését biztosító szabadidős csoportok, szerveződések.)

A szubkultúra fogalma, a szubkultúrák jelentősége a személyiség alakulásában. A szabadidős csoportok hatása az életmódra. A szabadidős csoportok választását befolyásoló tényezők: mint az iskolai végzettség, a családtagok helye és szerepe a társadalmi, családi munkamegosztásban, a jövedelemszint, a kulturális ellátottság.

A modul célja

A szabadidős csoportok szerepének bemutatása a gyermek/tanuló nevelkedésének, szocializációjának két nagy rendszeréhez (család és intézményes nevelés színterei, szervezetei) viszonyítva. Az egyéni aktivitás megfigyelése a szabadidős csoportok választásában. Az életmódot objektíve befolyásoló társadalmi rendszerek hatásait módosító – többnyire – autonóm döntések, kötődések hatásának értelmezése a személyiség változására.

Időszükséglet

A nappali tagozaton 2 óra.

Felhasználási terület

Az egész napos iskolai foglalkoztatási módok konkrét területeinek feltérképezésekor van jelentősége a szabadidős foglalkoztatást biztosító szervezeteknek mint olyanoknak, amelyek a helyi gyakorlatot jól ismerik. A tematikus áttekintés és rendszer felállítása a majdani pedagógiai munka segítségére lehet, hogy az aktuálisan mozgósítható kapcsolatrendszerekkel élhessen a nevelő.

Háttér

Freud *Rossz közérzet a kultúrában* című munkájának II. fejezetéből a Boldogság keresése című rész – és az e tárgyú emberi aktivitások számbavétele.

Ajánlott tevékenységek

A hallgatók írjanak a téma tárgyalásánál hivatkozott irodalmak áttekintését követően egy-egy példát, amire különösen figyelemmel lennének a szabadidős csoportok szervezésekor vagy az azok közötti válogatás alkalmával! Indokolják is meg állításukat a felhasznált szövegrészben foglaltak segítségével!

Vizsgálják meg, hogy lehetséges-e a felsorolt ellátások valamelyikét megvalósítani adott intézményben: mozgásterápia, játékterápia, művészeti programok, drámapedagógia, szakcsoportok, művészeti körök, sportcsoportok.

Eszközként használható: poszter, illetve rövid feljegyzések készítésére alkalmas papírlapok, esetleg projektor a számítógépen feldolgozott (közös tudás) megjelenítésére.

A feldolgozási mód alternatívái

Minden hallgató írjon három javaslatot cédulákra – az irodalmakban való tájékozódást követően. A közös feldolgozás során csoportosítsák közösen kialakított szempontok szerint, majd vitassák meg a kialakított halmazok legalább egy-egy javaslatát!

Megjegyzés, kiegészítés – alapfogalmak

Intézményesült kultúrák közvetítők; testi-lelki-szociális vonatkozású igények; a szubkultúra fogalma – a szubkultúrák jelentősége a személyiség alakulásában; életmód; társadalmi, családi munkamegosztás; jövedelemszint; kulturális ellátottság.

Az értékelés fő funkciója szerint elsősorban a diagnosztikus értékelés, illetve a formatív megközelítés ajánlott. Megnyilvánulási formája szerint: az esettfeldolgozásokat követően az oktató adjon szöveges értékelést. Vonatkozási köre szerint: normára és minőségre orientált értékelés javasolt a téma feldolgozásának zárását követően.

A 7. modul forrásai

Kozma Tamás: *Bevezetés a nevelésszociológiába*. Budapest, 1997, Nemzeti Tankönyvkiadó.

Merton, R. K.: *Társadalomelmélet és társadalomstruktúra*. Budapest, 1980, Gondolat Kiadó.

Freud, S.: *Rossz közérzet a kultúrában*. Budapest, 1992, Kossuth Kiadó.

8. modul: A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – gyermekjóléti szolgáltatás

Rövid leírás

A gyermekjóléti szolgáltatás a gyermek/tanuló személyes érdekeit védő speciális szolgáltatás. A gyermek/tanuló testi, lelki egészségét, a családban történő nevelkedését, veszélyeztetettsége kialakulásának megelőzését, illetve a kialakult veszélyeztetettség megszűntetését szolgálja.

A leírtak megvalósítására hivatott intézmény – mint társadalmi kapcsolatrendszer – a családsegítő szolgálat, melynek feladata a gyermek, a tanuló testi, lelki egészségének, családban való nevelkedésének elősegítése. Ennek érdekében e rendszer elem tájékoztatást ad a

gyermeki jogokról, a gyermek/tanuló fejlődését biztosító, a társadalmi rendszerek által biztosított támogatásokról, a támogatáshoz jutás lehetőségeiről.

Leginkább a családtervezési, pszichológiai, nevelési, egészségügyi, mentálhigiénés, szenvedélybetegségek megelőzése területein biztosít tanácsadást.

Szociális értelemben: válsághelyzetben lévők számára nyújt segítséget; továbbá szabadidős programokat szervez. A kliensei számára segítséget ad hivatalos ügyeik megoldásában.

A modul célja

A gyermekjóléti szolgálat működésének jogszabályi hátterének megismerése, valamint a szolgálat működésének rendszerezett ismerete. Mindezen ismereteknek a pedagógiai munkát segítő vonatkozásai feltárása, értelmezése.

Csökkenjen az intézményrendszerben a tankötelezettségi korhatár előtt az iskolai rendszerből kikerülők száma, ugyanakkor növekedjen az érettségit adó intézményekben továbbtanuló hátrányos helyzetű tanulók aránya.

Időszükséglet

A nappali tagozaton 2 óra.

Felhasználási terület

Az intézményes nevelés-oktatás színterein, óvodában, iskolában. Azoknak a gyermekeknek/tanulóknak a megsegítése, akiknél a családi funkciók zavartak.

Háttérként az irodalomban hivatkozott törvényeken túl a törvények végrehajtása tárgyában megjelent egyéb jogi szabályozók, továbbá a jogértelmezést segítő útmutatók ajánlottak.

Ajánlott tevékenységek

Keressenek ötleteket, hogy egy-egy választott probléma megoldása milyen tevékenységekkel, milyen színtereken, milyen team létrehozása mellett oldható meg. Tervezzenek a probléma megoldására egy projektet. Figyeljenek a jogszabályi keretfeltételekre. Határozzák meg az elérendő célt s a hozzárendelhető aktivitásokat.

Vizsgálják meg, hogy lehetséges-e a felsorolt ellátások valamelyikét megvalósítani adott intézményben!

- Interkulturális fejlesztő program,
- egyéni bánásmód
- értékelő megbeszélések,
- patrónusi, mentori rendszer,

- problémamegoldó fórum,
- egyéni fejlődési napló,
- utánkövetés.

Eszközként használhatók poszterek, illetve rövid feljegyzések készítésére alkalmas papírlapok, esetleg projektor, a számítógépen feldolgozott (közös tudás) megjelenítésére.

A feldolgozási mód alternatívája

A probléma megoldására megtervezett projektet jelenítsék meg aképpen, hogy a gyermekjóléti szolgálat feltételezett munkatársait, a pedagógust egy-egy hallgató személyesítse meg! A bemutatott megoldási alternatívát a teljes hallgatói csoport elemezze!

Megjegyzés, kiegészítés – alapfogalmak

Személyes érdekeket védő speciális szolgáltatás; veszélyeztetettség; kialakult veszélyeztetettség; gyermeki jogok; családtervezés; tanácsadás; kliens.

Az értékelés fő funkciója szerint elsősorban a diagnosztikus értékelés, illetve a formatív megközelítés ajánlott. Megnyilvánulási formája szerint: az esettfeldolgozásokat követően az oktató adjon szöveges értékelést. Vonatkozási köre szerint: normára és minőségre orientált értékelés javasolt a téma feldolgozásának zárását követően.

A 8. modul forrásai

Az 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról.

Az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról, továbbá a végrehajtásuk tárgyában hatályos jogszabályok.

9. modul: A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – nevelési tanácsadó

Rövid leírás

A nevelési tanácsadás – mint pedagógiai szakszolgálati ellátás – feladata a gyermekek/tanulók problémáinak feltárása, leírása, azaz szakvélemény készítése. Intézményváltáskor – az óvodából az iskolába kerüléskor –, amennyiben a gyermek adottságai, fejlettsége azt szükségessé teszi, a szolgálat végzi el az iskolakezddést megelőző vizsgálatot. A szolgáltatásnak a feladata: a gyermek rehabilitációs célú foglalkoztatása, a pedagógus és a szülő közötti együttműködés megszervezése, kialakítása.

A modul célja

A nevelési tanácsadó feladatainak, szervezeti felépítésének, működési sajátosságainak megismerése. Azoknak a praktikus ismereteknek az elsajátítása, amelyek a majdani nevelő számára szükségesek a nevelési-oktatási feladataik zavartalan ellátásához, a gyermeki szükségletek mind teljesebb kielégítéséhez. Az intézményben alakuljon ki a nevelői együttműködésre épülő értékelési rendszer.

Nőjön az évfolyamvesztés nélkül továbbhaladó hátrányos helyzetű tanulók száma.

Időszükséglet

A nappali tagozaton 2 óra

Felhasználási terület

Csoport, osztály, egyes gyermek/tanuló, illetve a család körében fogalmazódhat meg a segítségkérés szükségessége.

Háttérként felhasználhatóak az irodalomban hivatkozott törvényeken túl a törvények végrehajtása tárgyában megjelent egyéb jogi szabályozók, továbbá a jogértelmezést segítő útmutatók.

Ajánlott tevékenységek

Gyűjtsenek közösen megoldandó témákat!

A témacsokorból kiscsoportos szinten válasszanak egy-egy megoldandó problémát.

A kiscsoportok készítsenek listát arról, hogy a probléma mely vonatkozásai kezelhetőek az intézményen belül, illetve a szülőkkel közösen, s mely elemeiben van szükség arra, hogy a nevelési tanácsadó segítségét kérjék – döntéseiket indokolják meg.

Végezetül a csoportok röviden ismertessék az esetet és a megoldás tervezett módját a tankör előtt.

Eszközként használható a jegyzetek készítéséhez szükséges, illetve a prezentációt segítő poszter, illetve AV-technika.

A feldolgozási mód alternatívái

A jogszabályi fogalmak értelmező elemzése. A törvény értelmező rendelkezéseinek, valamint a tanult tudományos meghatározásoknak a párhuzamos bemutatása mint a problémamegoldás lehetőségei.

Megjegyzés, kiegészítés – alapfogalmak

Pedagógiai szakszolgálatok (ezen belül, a nevelési tanácsadáson túl) a gyermek/tanuló, a szülők, a nevelési-oktatási intézmények feladatainak segítése taxatív felsorolásban, a Köznevelésről szóló törvény vonatkozó 34. §-a szerint.

Az értékelés fő funkciója szerint elsősorban a diagnosztikus értékelés, illetve a formatív megközelítés ajánlott. Megnyilvánulási formája szerint: az esetfeldolgozásokat követően az oktató adjon szóveges értékelést. Vonatkozási köre szerint: normára és minőségre orientált értékelés javasolt a téma feldolgozásának zárását követően.

A 9. modul forrásai

Az 1993. évi LXXIX. törvény a köznevelésről.

Az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról, továbbá a végrehajtásuk tárgyában hatályos jogszabályok.

10. modul: A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság, valamint a szakértői bizottságok

Rövid leírás

A bizottságok feladatainak elemző áttekintése: a fogyatékoság szűrése, az elvégzett vizsgálatok alapján a javaslattevő a gyermek/tanuló különleges gondozás keretében való ellátására, az ellátás módjára, formájára és helyére, az ellátáshoz kapcsolódó pedagógiai szakszolgálat(ok)ra.

A bizottságok kiemelt feladata továbbá felügyelni a különleges gondozáshoz – mint ellátáshoz – rendelt feltételek meglétét.

A modul célja

A bizottságok feladatainak, szervezeti felépítésének, működési sajátosságainak megismerése. Azon praktikus ismeretek elsajátítása, amelyek a majdani nevelő számára szükségesek nevelési-oktatási feladataik zavartalan ellátásához, a gyermeki szükségletek mind teljesebb kielégítéséhez.

Időszükséglet

A nappali tagozaton 4 óra.

Felhasználási terület

A modul során szerzett ismereteknek az intézményes nevelést-oktatást megvalósító minden formációban jelentősége van, tekintettel arra, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekeknek, tanulónak a jogszabályokban meghatározott lehetősége van arra, hogy az állapotának megfelelő ellátásban részesüljön.

Háttér

Különös jelentősége van a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottságokkal, valamint az érzékszervi és mozgássérült gyermekek, tanulók vizsgálatát ellátó szakértői bizottságokkal való együttműködésnek, ugyanis minden intézménynek fel kell mérnie, hogy képes-e a különböző háttérrel és különböző területeken eltérő fejlettséggel rendelkező gyerekek fogadására, együttnevelésére.

Meg kell vizsgálni, van-e megfelelő gyakorlata, hogy ennek érdekében az intézmény párbeszédet alakítson ki minden szülővel.

Ajánlott tevékenységek

Vizsgálják meg, hogy lehetséges-e prevenciós eljárások, ellátások bevezetése, továbbá a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók esetében a szükségleteiket kielégítő szolgáltatások megszervezése a bizottságok javaslatával fogadott gyermekek/tanulók esetében.

Eszközként fontosak a tárgyalta kivonatai mint tanulási segédeszközök, az irányzatok fogalmainak definitív összefoglalói (mint szókárták).

A feldolgozási mód alternatívái

A probléma megoldására megtervezett projektet jelenítsék meg aképpen, hogy a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság feltételezett munkatársait, a pedagógust egy-egy hallgató személyesítse meg. A bemutatott megoldási alternatívát a teljes hallgatói csoport elemezze!

Megjegyzés, kiegészítés – alapfogalmak

A törvény szerinti meghatározás; a fogyatékoság szűrése; különleges gondozás keretében való ellátás; a különleges gondozáshoz mint ellátáshoz szükséges feltételek.

Az *értékelés* fő funkciója szerint elsősorban a diagnosztikus értékelés, illetve a formatív megközelítés ajánlott. Megnyilvánulási formája szerint: az esetfeldolgozásokat követően az

oktató adjon szöveges értékelést. Vonatkozási köre szerint: normára és minőségre orientált értékelés javasolt a téma feldolgozásának zárását követően.

A 10. modul forrásai

Az 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról.

Az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról, továbbá a végrehajtásuk tárgyában hatályos jogszabályok.

11. modul: A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – a civil társadalom

Rövid leírás

A civil társadalom – mint fogalom – a társadalomnak azon autonóm szervezeteit jelenti, amelyek (elvben) nem függenek az államtól. Civil társadalom alatt értjük az egyesületeket, egyházakat, valamilyen tekintetben a formális közösségeket.

A civil társadalom – jellemzően – demokratikus társadalmi berendezkedés mellett működő öntevékeny állampolgári szerveződés. A civil társadalom a demokratikus politikai rendszerekre rendre erős hatással van, feltételezi a demokratikus mentalitást (tolerancia a közösség tagjaival szemben, a többségi döntés elfogadása, az erőszak alkalmazásától való tartózkodás).

A modul célja

Az intézményes nevelés-oktatás és a civil társadalom mint klasszikusan együttműködő társadalmi kapcsolatrendszer tételezése. Olyan ismeretek elsajátítása, amelyek képessé teszik a hallgatót majdani munkahelyén a helyi sajátosságok átlátására, e segítő rendszerekkel az aktív együttműködést alkalmazva pedagógiai céljainak megvalósítása érdekében.

Időszükséglet

A nappali tagozaton 2 óra.

Felhasználási terület

Bármely nevelési-oktatási intézmény. Az adott közösséghez köthető társadalmi kapcsolatrendszer sajátosságai a szereplők összetételének megfelelően sokszínűek – ezért lehet fontos, hogy a kapcsolatok alapvető dinamikájával tisztában legyen a hallgató.

Háttere: az öntevékeny civil társadalmi csoportok tevékenységének társadalmi (kulturális, ideológiai, jogszabályi) feltételei.

Ajánlott tevékenységek

A civil társadalom – hallgatók által ismert – vonatkozásainak, aktivitásainak egybegyűjtése kis feljegyzéseken. (Érdemes különös figyelmet fordítani az egyesületi formában megvalósuló kulturális és sportélet fellelhető formáira. Ugyancsak feldolgozhatóak az egyházi szervezésű tevékenységi formák.) A feljegyzéseket a hallgatók egy-egy kiscsoportja dolgozza fel – értelmezzék a leírtakat, s kommentálják azokat a tanult ismereteik alapján.

Eszközként szükségesek papírlapok a jegyzeteléshez, szövegkiemelő, filctoll. Amennyiben lehetőség van rá, a megjelenítéshez számítógép, projektor.

A feldolgozási mód alternatívái

A civil társadalom tárgyalt sajátosságainak kulcsszavait dolgozzák fel „órávázlatként”, s arra vállalkozó hallgató „tanítsa meg” társait az adott résztéma feldolgozására.

A hallgatóság tagjai az „órát követően” saját, ugyanilyen tárgyú feljegyzéseik alapján adjanak ötleteket a téma további kibontására! Az elhangzottak alapján közösen állítsanak össze egy órávázlatot!

Megjegyzés, kiegészítés – alapfogalmak

A civil társadalom; autonóm szervezet; egyesületek; egyházak; formális-informális közösségek; öntevékeny állampolgári szerveződés; demokratikus politikai rendszerek; tolerancia a közösség tagjaival szemben.

Az *értékelés* fő funkciója szerint elsősorban a diagnosztikus értékelés, illetve a formatív megközelítés ajánlott. Megnyilvánulási formája szerint: az esetfeldolgozásokat követően az oktató adjon szöveges értékelést. Vonatkozási köre szerint: normára és minőségre orientált értékelés javasolt a téma feldolgozásának zárását követően.

A 11. modul forrásai

Bíró Ibolya – Csillag Ferenc: *Osztályfőnöki műhelytitkok*. Budapest, 2005, Flaccus.

Kozma Tamás: *Bevezetés a nevelésszociológiába*. Budapest, 1997, Nemzeti Tankönyvkiadó.

12. modul: A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – egészségügyi szervezetek

Rövid leírás

A WHO (Egészségügyi Világszervezet), valamint a hazai egészségügyi ellátórendszernek legfőbb szervezeti vonatkozásainak ismerete (gyermek- és családorvoslás, sürgősségi ellátás).

Az egészség fenntartásához szükséges (a teljes testi, szellemi és szociális jólét állapota, nem csupán a betegség hiánya) ellátási formák, aktivitások, a preventív eszközök rendszere, különös tekintettel a gyermekkorra.

A modul célja

Az egészségnek – mint alapvető emberi, természeti értéknek – a védelme, az egészségnevelés feladatainak ismertetése, az együttműködő rendszerek kapcsolatainak feltárása, az együttműködés lehetőségeinek ismerete a praktikum szintjén: rendszeres megelőző és állapotfeltáró orvosi, egészségügyi szűrések, gyógykezelések, rehabilitációs eljárások.

Mindezek alkalmazása a gyermek/tanuló életminősége javítása érdekében.

Időszükséglet

A nappali tagozaton 2 óra.

Felhasználási terület

A modul során szerzett ismereteknek az intézményes nevelést-oktatást megvalósító minden formációban jelentősége van: az egészségügyi ellátások kötelezők!

Hátttere a vonatkozó jogszabályi környezet, valamint az egészséges társadalom megteremtésének céltételezése: a Johan Béla Népegészségügyi Program.

Ajánlott tevékenységek

Szemelvények készítése a népegészségügyi céloknak a gyermekekre/tanulókra vonatkozatható elemeiből. A célok elemzése a gyermektársadalom jelen egészségi állapotának mutatóival való összevetésével. Az elemzést követően feladatok kijelölése elképzelt nevelési szintereken, illetve olyan gyakorlólhelyeken, ahol tapasztalattal rendelkeznek a hallgatók.

Vizsgálják meg, hogy lehetséges-e a felsorolt ellátások valamelyikét megvalósítani adott intézményben!

Diszprevenciós program, mozgásterápia, játékterápia, mentálhigiénés program.

Eszközként szükséges a poszterekhez irodaszer.

A feldolgozási mód alternatívái

A hallgatók – amennyiben lehetséges – tegyenek látogatást az iskolaorvosnál, s elemezzék az ott tapasztaltakat az órán. Ennek során vessék össze a tapasztaltakat a nemzeti célokkal.

Megjegyzés, kiegészítés – alapfogalmak

WHO; gyermek-, és családorvosi hálózat; sürgősségi ellátás; egészségügyi ellátási formák; preventív egészségügyi eszközök rendszere; rendszeres megelőző és állapotfeltáró orvosi, egészségügyi szűrések; egészségügyi rehabilitációs eljárások.

Az *értékelés* fő funkciója szerint elsősorban a diagnosztikus értékelés, illetve a formatív megközelítés ajánlott. Megnyilvánulási formája szerint: az esetfeldolgozásokat követően az oktató adjon szöveges értékelést. Vonatkozási köre szerint: normára és minőségre orientált értékelés javasolt a téma feldolgozásának zárását követően.

A 12. modul forrása

Koltai Mária (szerk.): *Család – pszichiátria – terápia*. Budapest, 2003, Medicina Kiadó.

13. modul: A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – a szociális ellátórendszer néhány jellemzője

Rövid leírás

A gyermek/tanuló és a környezete között lezajló tevékenységek tranzakcióként is értelmezhetőek, melynek során a tevékenységek, történések, az emberi cselekvések és a környezeti működések valamilyen együttes jelenségeként írhatók le. E jelenség a tárgya a tranzakcionális analízisnek, amely mint megközelítési mód a szociális munkában elterjedt irányzat.

A tranzakció mindkét szereplője (a gyermek és a környezete) tárgya a szociális munkának – elsősorban a problémás helyzettel és annak kezelési módjaival foglalkozik.

A szociális munka (együttműködő társadalmi kapcsolatrendszerként) kitüntetetten foglalkozik a segítő eljárás, a beavatkozás ökológiai megközelítésével mint a megoldáskeresés táglatos következményeire figyelő szemlélettel.

A modul célja

A szociális ellátórendszer hatékony működtetéséhez szükséges tudás megszerzése a modul célja. E szerint a gyermek/tanuló szükségleteinek objektív megismerése, valamint az

intézményes nevelés – mint intézményrendszer – működésének rendszerszerű bemutatása: a szociális források létének és milyenségének feltárása, s azok mobilizálhatósága a téma tárgyalásának feladata.

Időszükséglet

A nappali tagozaton 2 óra.

Felhasználási terület

A modul során szerzett ismereteknek az intézményes nevelést-oktatást megvalósító minden formációban jelentősége van, tekintettel arra, hogy a szociális ellátásról, a gyermek védelméről kötelezően ellátandó feladatokat fogalmazznak meg jogszabályok.

Háttér

A társadalmi közállapotok jelentős arányban rossznak értékelhetőek. Ennek megfelelően tízezres – ha nem százezres – nagyságrendben vannak az ellátórendszerben olyan gyermekek/tanulók, akik problematikusnak minősíthető élethelyzetben vannak. Statisztikai összefoglalóként e tárgyban ajánlott a háromévenként megjelenő, a közoktatás helyzetéről szóló (az oktatási tárca által kiadott) jelentésre támaszkodni.

Ajánlott tevékenységek

Hallgatónként készüljön egy-egy esszé a hospitálások során szerzett – témába vágó – tapasztalatokról. Ezt követően fogalmazzák meg a megtárgyalt ismeretek alapján az egyes történetekben megfogalmazottakra vonatkozóan a célokat, a szükséges feladatokat folyamatba szervezve, majd határozzák meg az ellenőrzés lehetséges módjait.

Vizsgálják meg, hogy lehetséges-e a felsorolt ellátások valamelyikét megvalósítani adott intézményben. Ezenkívül: problémamegoldó fórum, egyéni fejlődési napló, utánkövetés.

Eszközként poszter, illetve projektor.

A feldolgozási mód alternatívái

A hallgatói esszéket tagolják, amennyire azt az írottak engedik. Ezt követően az esszét nem ismerő hallgató kapja meg a történet első szakaszát, s az elolvasását követően vélelmezze a folytatást. A vélelmezett és a hallgatótárs által ténylegesen leírtak közötti eltéréseket beszéljék meg. Mutassanak rá arra, hogy miért lehetséges eltérő interpretálása az esszé

egy-egy szakaszának. Amennyiben van rá mód, több hallgató is megkaphatja a továbbértelmezés feladatát, így több hipotetikus folytatás is körvonalazódhat.

Megjegyzés, kiegészítés – alapfogalmak

Tranzakcionális analízis; szociális források; fizikai jólét; a létezés alapfeltételei; intim, személyes, társas kapcsolatok; gyarapodás; jólét.

Az *értékelés* fő funkciója szerint elsősorban a diagnosztikus értékelés, illetve a formatív megközelítés ajánlott. Megnyilvánulási formája szerint: az esetfeldolgozásokat követően az oktató adjon szöveges értékelést. Vonatkozási köre szerint: normára és minőségre orientált értékelés javasolt a téma feldolgozásának zárását követően.

A 13. modul forrásai

Monkman, Majorie McQueen: A szociális munka fókuszának jellemzői az iskolában. In Budai István (szerk.): *Szociális munka az iskolában*. Budapest, 1996, Nemzeti Tankönyvkiadó.

Tót Éva: „Nálunk a rendkívüli a normális”. A Ferencvárosi Alternatív Általános Iskola és Speciális Szakiskola. In Budai István (szerk.): *Szociális munka az iskolában*. Budapest, 1996, Nemzeti Tankönyvkiadó.

A modulokra vonatkozó megjegyzések, kiegészítések

Az egyes modulok időszükséglete

Az órák minősége:	kontakt	nem kontakt
Nappali tagozat:	2 óra	2 óra

Tanulói tevékenységek

Önálló kutatómunka az előadó által meghatározott témákban (családlátogatás, hospitálás: gyermek- és tanulócsoporthoz, a pedagógiai munkát segítő alap- és szakellátás intézményeinél, egészségügyi és szociális ellátórendszereknél, civil szervezeteknél); korreferátum tartása a tematikának megfelelően az oktatóval egyeztetett időpontban.

Módszertani ajánlások – az oktatási módszerek

Minthogy pedig a' mit tudhat az ember, három féle, t. i. a' mit szép tudni, a' mit jó tudni, és a' mit szükséges tudni, és ez a' harmadik elébb való a' többinél, a' második-is az elsőnél;

*tehát e' szerént kell el-intézni mind azt, mitsoda tudományokra kelljen a' gyermekeket tanítani, mind azt, hogy ez, vagy amaz Tudományból mit és mennyit kelljen nékik tanítani.*⁷

A tantárgy tananyagtartalma szerint az együttműködő társadalmi (kapcsolat-) rendszerekről kell átfogó ismeretet szerezzenek a hallgatók. Ez az, amit –Tóth Pápai Mihály segítségével – szükséges tudni. A tudás megszerzésének hogyanja elsősorban az önálló kutatás, a saját tapasztalás, a sajátélmény. Ha lehet módszertani iskolákra hivatkozni, e tárgy ismeretanyagának elsajátításakor kitüntetetten kell támaszkodni a hallgatói aktivitásra, a tapasztalati didaktikára, amelyben az ismeretanyag elsajátításának megszervezésekor a hangsúly a társadalmi kapcsolatok megláttatására helyeződik. Ez alapján az egyes modulok feldolgozásakor vizsgálni és exponálni kell a társadalmi rendszerek szociokulturális, pszichológiai, szociológiai sajátosságait, hogy mindezek ismeretében, valamint a saját tapasztalások összegzésével a hallgatókban kialakíthatók legyenek a tárgyalt fogalmak, a társadalmi alakulatok legfontosabb ismérvei.

Tanítási és tanulási segédletek

Modulonként oktatói és hallgatói demonstrációk: jogi szabályozások, joggyakorlatok leírása, elméleti megközelítések, szakleírások, aktuális szakcikk (nyomtatott és elektronikus sajtó egyaránt), szakfordítások (melyek részben hallgatói munkák is lehetnek), sajátélményű esetbemutatók.

A tárgyhoz előírt külső szakmai gyakorlatok

Hospitálás a gyakorlóhely gyermek/tanuló csoportjában, családsegítő központban, nevelési tanácsadóban, szakértői bizottságoknál, egészségügyi intézményben, szociális ellátó szervezetnél, szociális munkás mellett; önálló megfigyelések szabadidős foglalkoztatásokon, nevelési intézményeken kívül: sportszervezeteknél, civil szerveződésekénél.

A felsoroltak mindegyikét egy-egy hallgató vélhetően nem tudja teljesíteni, ám a kurzus során a „terepről” hozott beszámolóikkal a hallgatók az egymástól tanulás útján kaphatnak feldolgozható ismereteket. (Ennek megfelelően a kurzus kezdetén érdemes felosztani a meglátogatandó helyszíneket, ellátási formákat, hogy az ott szerzett tapasztalatok a kurzus során mindenki számára hasznosíthatóak legyenek.)

Családlátogatás a hospitálást biztosító intézmény pedagógusával.

⁷ Tóth Pápai Mihály 1797-ben megjelent munkájából, a *Gyermek-nevelésre vezető út-mutatás*-ból valók e sorok (48). A könyvet hasonló kiadásban a Lévay József Könyvtár Kincsei sorozat 2. köteteként adta ki a Miskolc Városi Könyvtár és a Sárospataki Comenius Tanítóképző Főiskola, valamint a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár 1986-ban.

A tantárgy oktatásának *személyi-tárgyi feltételei*: pedagógia szak.

A tantárgy oktatásának *tárgyi feltételei*: AV-eszközök a modulok feldolgozására (fólia vagy PowerPoint); a tan-tárgy oktatásához szükséges intézményi feltételek: tanterem, mozgatható asztalok, székek.

A tantárgy minőségmegőrzésének folyamatos *módszerei és fejlesztési tervei*: csoportos konzultáció minden foglalkozás elején a hallgatókkal az előző foglalkozás tapasztalatairól, a program tartalmáról, az egyes modulokkal kapcsolatos véleményéről, az oktatás tárgyi feltételeiről.

Oktatásértékelő kérdőív kitöltése a képzés befejeztével (a tematikáról, az alkalmazott oktatási módszerekről, az oktatók munkájáról).

Irodalomjegyzék

A tantárgy kötelező irodalma

Andorka Rudolf: *Bevezetés a szociológiába*. Budapest, 1997, Osiris Kiadó.

Bíró Ibolya – Csillag Ferenc: *Osztályfőnöki műhelytitkok*. Budapest, 2005, Flaccus Kiadó.

Kozma Tamás: *Bevezetés a nevelésszociológiába*. Budapest, 1997, Nemzeti Tankönyvkiadó.

Köhler, H.: *Rossz gyerekek pedig nincsenek*. Budapest, 2003, Szépnep.

Kron, F. W.: *Pedagógia*. Budapest, 1997, Osiris Kiadó.

Kulcsár Zsuzsanna (szerk.): *Morális fejlődés, empátia és altruizmus*. III. *Az empátia modern elmélete*. Budapest, 1999, ELTE Eötvös Kiadó.

Nagy József: *XXI. század és nevelés*. Budapest, 2000, Osiris Kiadó.

Neill, A. S.: *Sumerhill: A pedagógia csendes forradalma*. Budapest, 2004. Kétezerregy Kiadó.

A tantárgy ajánlott irodalma

B. Nagy Éva – Kaposvári Anikó: *Megtanulni együtt élni másokkal. Beszélgetések az iskolai esélyegyenlőtlenségek leküzdésének lehetséges útjairól*. In *Tanári útmutató*. EJBO Könyvek 4. Budapest, 2001.

Füle Sándor: *Párbeszéd a szülők és a pedagógusok között*. Budapest, 2002, OKKER Kiadó.

Havas Gábor – Kemény István – Liskó Ilona: *Cigány gyerekek az általános iskolában*. Budapest, 2002, OKI – Új Mandátum Kiadó.

Hunyady György: *Történeti bevezetés a szociálpszichológiába: a meghonosítás lépései*. Budapest, 1998, ELTE Eötvös Kiadó.

Koltai Mária (szerk.): *Család – pszichiátria – terápia*. Budapest, 2003, Medicina Kiadó.

Murányi-Kovács Endréné – Kabainé Huszka Antónia: *A gyermekkori és a serdülőkori személyiségzavarok pszichológiája*. Budapest, 1998, Nemzeti Tankönyvkiadó.

Nietzsche, F.: *Ecce homo*. Budapest, 2003, Göncöl Kiadó.

Pataki Ferenc: *Az én és a társadalmi azonosságtudat*. Budapest, 1982, Kossuth Kiadó.

Pukánszky Béla (szerk.): *A gyermek évszázada*. Budapest, 2000, Osiris Kiadó.

Trencsényi László (szerk.): *Reformpedagógiai olvasókönyv*. Magyar Drámapedagógiai Társaság, Budapest, 1993.

Winnicott, D. W.: *Kisgyermek, család, külvilág*. Budapest, 2000, Animula Kiadó.

Továbbképzési programajánló az oktatók számára

A pedagógiai koncepciót megalapozó irodalomként ajánlott az alábbiak áttekintése a képzők számára.

A jelzett szakirodalom segítő, ráhangoló szakmai viták bevezetőjeként szolgálhat a kurzus előadói számára. A feldolgozás egyéb lehetőségeként a téma előadója tanszéki, belső továbbképzés formájában szervezhet konzultációt kollégái véleményét megismerendő.

Allport, G. W.: *Az előítélet*. Budapest, 1999, Osiris Kiadó.

Buber, M.: *Én és Te*. Budapest, 1994, Európa Könyvkiadó.

Dilthey, W.: *A történelmi világ felépítése a szellemtudományokban*. Budapest, 2004, Gondolat Kiadó.

Mead, G. H.: *A pszichikum, az én és a társadalom*. Budapest, 1973, Gondolat Kiadó.

III. PÉLDÁK A TANANYAG FELDOLGOZÁSÁHOZ

1. A szocializáció folyamata – együttműködő társadalmi rendszerek

- Gyűjtsék össze – egyéni érdeklődés alapján – a szocializáció folyamata téma tárgyalásához Talcott Parsons, Emile Durkheim, Robert Merton, Max Weber, Vilfredo Pareto, Jürgen Habermas, Herbert Marcuse, Pierre Bourdieu munkásságának kulcsfogalmait.
- Készítsenek listát a fogalmakról.
- Határozzák meg, hogy mely fogalmakat ítélik átgondolandónak.
- Szervezzenek 3-4 fős kiscsoportokat, és tárgyalják meg a kiválasztott kulcsfogalmakat.
- A csoportok által megtárgyaltakat prezentálják.

- Készítsenek folyamatábrát – történelmi értelemben – a Talcott Parsons, Emile Durkheim, Robert Merton, Max Weber, Vilfredo Pareto, Jürgen Habermas, Herbert Marcuse, Pierre Bourdieu munkáinak elemzése során feltárt kulcsfogalmak alapján.
- Szervezzenek 3-4 fős kiscsoportokat, s tárgyalják meg a kiválasztott történelmi korszakokat a pedagógiatörténetből ismertek alapján.
- Vessék össze a nemzetközi és a magyarországi eseményeket a tárgyalt történelmi korszakokban.
- A csoportok által megtárgyaltakat prezentálják.

- Önálló feldolgozásban vizsgálja meg a szociális rendszereknek és a társadalmi rendszereknek az integráló lehetőségét.
- Folytassanak kis csoportban vitát, melyet összegző, értékelő megbeszélés követhet.
- Megállapításait, végső következtetéseiket tárják fel a csoport előtt.

- Elemezze a személyiségrendszer alakulását, a személyiségre ható pedagógiai motivációkat. Megállapításait jegyezze fel kis cédulákra.
- Alakítsanak beszélgető párokat. Adják át feljegyzéseiket egymásnak.
- Elemezzék egymás feljegyzéseit, majd az önt leginkább érdeklő témáról kérdezzen társától.
- Maximum 4-6 fős kiscsoportban határozzák meg, miként alakítja magát a viselkedést a motiváció.
- Vélekedéseiket osszák meg a többi csoporttal. Alakítsanak ki konszenzusos álláspontot.

- Adjanak meghatározást az ösztönök, szükségletek, vágyak fogalmakra a megfelelő szakszótárak segítségével.
- Amennyiben több szótár áll rendelkezésükre, végezzenek összehasonlító elemzéseket a különböző szótárak szócikkeiről.

Alapfogalom – szókértya

Szótárazzák ki a következő alapfogalmakat:

- *Szerep- és rendszerelméleti modell*
- *Strukturalista funkcionálisizmus*
- *Harmóniaelmélet*
- *Társadalmi funkciók*
- *Diszfunkciók (társadalmi, intézményi)*
- *Norma*
- *Manifeszt és latens funkciók (a társadalom intézményrendszereiben)*
- *Kultúraazonos pedagógia*

2. A szocializáció hierarchikus komponensrendszere – a személyiség mint komponensrendszer

- Rögzítse néhány sorban, milyen gondolatokat ébresztenek önben a „szocializáció hierarchikus komponensrendszere – a személyiség mint komponensrendszer” meghatározások.
- Cseréljék ki gondolataikat a fogalomról úgy, hogy beszélgető párokba rendeződnek.
- A páros megbeszélés után csatlakozzanak egy másik beszélgető párhoz, és folytassák az eszmecsereét.
- A négyfős csoportok a legfontosabbnak tartott gondolataikat tárják az egész csoport elé.

- Keressen beszélgetőtársakat, alkossanak 3-4 fős csoportokat.
- A személyiség értelmezése során – Nagy József szerint – célszerű megkülönböztetni az egyedi komponenseket és a komponensfajtákat.
- A fenti megállapításról önállóan írjanak egy rövid reflexiót.
- Mutassák meg egymásnak a fenti kérdésekre adott válaszaikat, és keressenek a válaszokban hasonlóságokat, illetve különbözőségeket.
- Összegezzék a beszélgetés legfontosabb tapasztalatait, és tárják az egész csoport elé.

- Elemezze a gyermek/tanuló központú pedagógia – mint fogalom tartalmát, továbbá vizsgálja a személyiség fejlődésére gyakorolt hatását. Megállapításait jegyezze fel kis cédulákra.

- Alakítsanak beszélgető párokat. Adják át feljegyzéseiket egymásnak.
- Elemezzék egymás feljegyzéseit, majd az önt leginkább érdeklő témáról kérdezzen társától.
- Tervezzék meg és készítsék el a „személyiség mint fogalom” címerét.
- Legyen a címer két osztatú, az egyik osztatban jelenítsék meg rajzokkal a „személyiség” fogalmat, a másik osztatban pedig a „komponensrendszer” kifejezésre utaló ábrát alkossanak.
- Bármilyen rákerülhet címerükre, amit fontosnak, érdekesnek, jelentősnek, értéknek tartanak (emberi tulajdonságok, képességek stb.).

Alapfogalom – szókértya

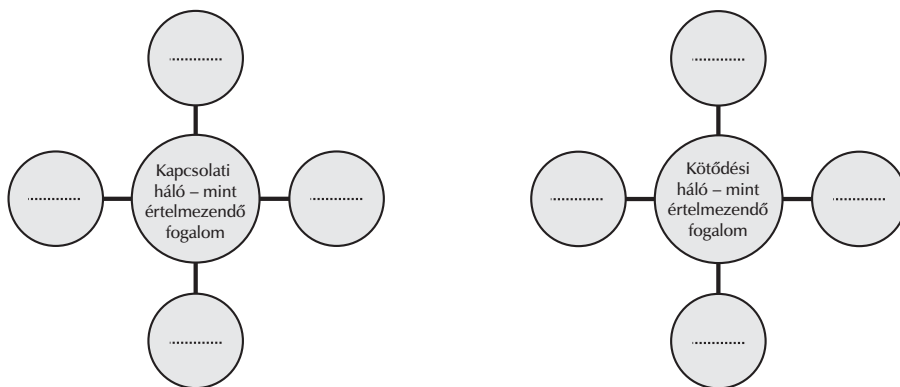
Szótárazzák ki a következő alapfogalmakat:

- *Bioszociális komponensrendszer*
- *Öröklött és tanult komponensek*
- *A személyiség értelmezése különféle pedagógiai megközelítésekben*
- *A személyiség egyedi komponensei és komponensfajtái*
- *A személyiség működése*
- *A személyiség módosulása – antiszociális motívumai*
- *A személyiség motívumrendszerének pozitív irányú változása*
- *A kreativitás*
- *Gyermek/tanuló központú pedagógia*

3. A szocializáció hierarchikus komponensrendszere – a közvetlen szocializációs rendszer

Gondolkodástérkép segítségével építsék fel a kapcsolati és kötődési hálóról megszerzett ismereteiket.

(Egy-egy központi fogalom felírását követően rendeljenek kulcsfogalmakat a már meglévő fogalomhoz, majd az utóbb felírtakhoz ismét írjanak újabb kapcsolódó fogalmakat. A fogalmak kapcsolódása hálónak lesz, amennyiben nem csupán az eredeti kapcsolódási vonalat, hanem a később feltárt összefüggéseket is jelöljük. Tetszőleges számú elemmel bővíthetik az ábrát.)

- Vessék össze az ábrán található fogalmakat a saját pedagógiai, szociológiai, pszichológiai ismereteikkel.
- Összegezzék a beszélgetés legfontosabb tapasztalatait.

- Lehetséges-e humánológiai megközelítésben vizsgálni pedagógiai jelenségeket? *(Erről a kérdésről a konstruktív vita lefolytatásával cseréljék ki gondolataikat. Most nem kérdezzük az ön igazi válaszait a fenti kérdésekre. Alkossanak két csoportot a jelenlévők közül. A csoport egyik fele a fenti kérdésekre az „igen”, a csoport másik fele a „nem” álláspontot fogja képviselni.)*
- Az „igen” és a „nem” csoporton belül alakítsanak párokat, és gyűjtsenek érveket álláspontjuk alátámasztására.
- Ha a páros munkában elkészültek az érvek gyűjtésével, akkor listájukat osszák meg saját „igen” vagy „nem” csoportjukon belül más párokkal, és közösen alakítsák ki saját álláspontjukat védő érvek sorrendjét.
- Ezután a vitában először az „igen” válasz képviselői, majd a „nem” képviselői ismertessék az álláspontjukat bizonyító, rangsorba szedett érveiket.

Ebben a szakaszban az ismertetésen túl tisztázható jellegű kérdéseket is feltehetnek egymásnak!

- Az érvek ismertetése után mindkét csoport vitassa meg a másik fél által előadott érveket, beszéljék meg, hogy melyek voltak az érvelés erős és gyenge pontjai. Döntsék el azt is, hogy melyek voltak a másik fél legmeggyőzőbb érvei, és ezeket saját véleményük alapján rangsorolják. Ezt követően a két csoport egymás után adja elő a másik fél érvei közül a 3 leghatásosabbnak tartottat a kialakított rangsor szerint.
- Érveljenek, majd igyekezzenek kompromisszumos megoldást találni.
- Vizsgálja meg a tanulás közös jelentésalkotó és ismeretszerző folyamatként való felfogását!
- Írja le a kutatásai alapján megfogalmazódott reflexióit. Beszélje meg ezt a kics csoportjában.
- Osszák meg legfontosabb reflexióikat az egész csoporttal.
- Számos pedagógiai felfogás érvel emellett, hogy a pedagógusnak facilitátorként kell szerepét, feladatát értelmeznie. Készítsen listát a facilitátor, facilitálás fogalmáról.

- Szervezzenek 3-4 fős kiscsoportokat, s tárgyalják meg a kiválasztott kulcsfogalmakat.
- Határozzák meg, hogy mely fogalmakat ítélik átgondolandónak.
- A csoportok által megtárgyaltakat prezentálják.

Alapfogalom – szóártya

Szótárazzák ki a következő alapfogalmakat:

- *Kapcsolati háló*
- *Kötődési háló*
- *Szociometria*

- Hasonlítsák össze a kapcsolati háló, a kötődési háló és a szociometria fogalmakat. Mutassanak rá az azonosságokra s a különbségekre.
- Kontaktcsoport – Humánetológia – A csoportok fejlődésének evolúciós mintázata – humánetológiai megközelítésben – Facilitátori szerep – A tanulás közös jelentésalkotó és ismeretszerző folyamatként való felfogása

4. A szocializáció hierarchikus komponensrendszere – a közvetett szocializációs rendszer

- A közvetett szintű rendszerek értelmezési kereteit a helyi társadalmaktól a globális társadalmak rendszeréig kell látni. Ennek megfelelően értelmezni szükséges a globális társadalmi rendszerek azonosságából és különbözőségéből fakadó feladatokat: fontos mind-ezt a másság, a differenciált megközelítés elfogadása szempontjából vizsgálni.
- Gondolja át a fenti szöveget, és rögzítse írásban az olvasottak nyomán felmerült néhány gondolatát.
- Milyen gondolatokat hívnak elő az olvasottak a tudás – az iskolai tudás – összefüggésében?

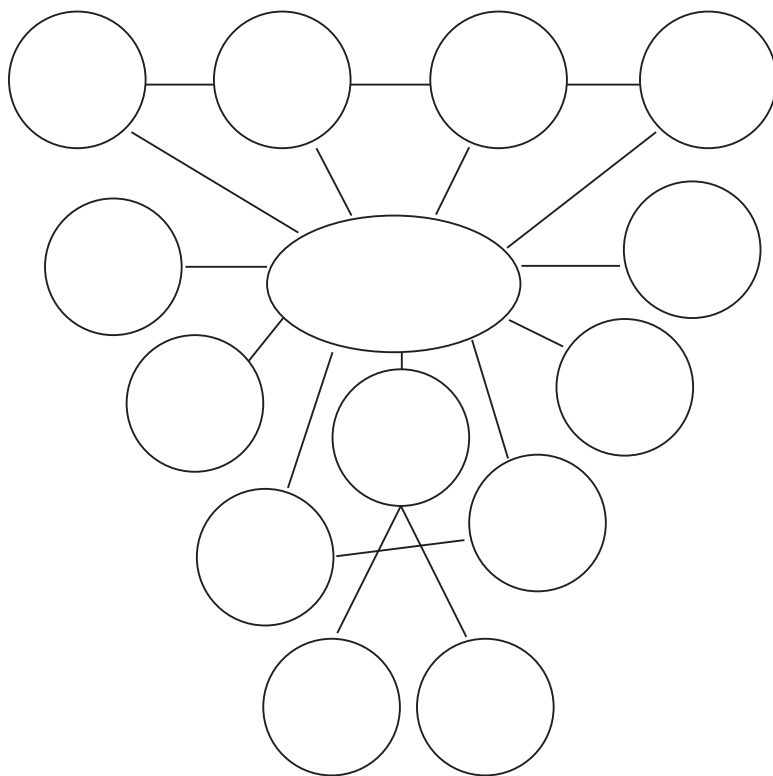
Az alábbi táblázat rovatait töltsse meg gondolataival, jelölje a lehetséges kapcsolatokat.

Tudás	Iskolai tudás

- Alkossanak 3-4 fős csoportokat. Kiscsoportjaikban tekintsék át a táblázataikat, beszéljék meg azok „üzenetét”.
- Foglalják össze a kiscsoportok tevékenységének legfontosabb eredményeit és tapasztalatait a csoport számára.
- Készítsenek összefoglaló feljegyzést. Feljegyzésüket ismertessék a tankör tagjaival.
- Az összes kiscsoport feljegyzésének felolvasását követően állítsák össze a tankör közös véleményét.

- Fürtábra (jelentésháló) készítése az „átjárhatóság a társadalmi rendszerek között” téma értelmezéséhez

Az eljárás olyan grafikai megjelenítés, amelyben a téma tárgyalásakor megfogalmazott ismeretek, információk a közöttük lévő kapcsolat vonalas jelölésével válnak értelmezhetővé. A központi egy-két fogalom köré fürtökbe állva (megjelenítve, akár egy szőlőfürt) írhatók le a hozzá tartozó, az alapjelentést árnyaló, előkészítő, meghatározó, azzal következményes viszonyban lévő fogalmak. Az ily módon bemutatott kauzalitás segíti a fogalmi jelentésháló értelmezhetőségét, és közös gondolkodásra serkent. Tetszőleges számú elemmel bővítheti az ábrát. Az ellipsziszbe írja be az indító meghatározást, majd ezt követően asszociatív, illetve hierarchizált rendszerben jelenítheti meg kapcsolódó gondolatait.

- Írjanak fel ötletbörzével annyi további fogalmat az „átjárhatóság a társadalmi rendszerek között” témára vonatkoztatva, amennyi eszükbe jut.
- Válasszák ki azt, amelyet legizgalmasabbnak tartanak, és írjanak le minden vélekedést, ami eszükbe jut a témával kapcsolatban.

Alapfogalom – szókérttya

Szótárazzák ki a következő alapfogalmakat:

- *Biológiai-kulturális evolúció*
- *Átjárhatóság a társadalmi rendszerek között*
- *Ideológiák – viselkedési normák átszármaztatása*
- *Globális társadalom*

5. A család

- A család, amely más csoportoktól szerkezetében, céljaiban, kapcsolatrendszerében minden más csoporttól, rendszertől különbözik: a család, amely (hagyományos értelemben) különemű személyekből áll; legalább két generáció alkotja, valamint (több értelemben is) reprodukálja önmagát.
- A család mint társadalmi egység szerkezeti sajátosságai, funkciói, életmódja (szubkultúra), kapcsolata más rendszerekkel.
- A család és a családtagok mint a gyermek fejlődésének, személyisége alakulásának első modelljei.
- A család szerkezetének megismerése, alapvető funkcióinak, valamint kapcsolódásának más rendszerekhez való kapcsolódása – a pedagógiai eszközök adekvát használhatósága érdekében.
- Ötletbörze módszerével keressenek olyan paramétereket, amelyekkel a családot jellemezhetik.
- A paramétereket csoportosítsák.
- Mutassanak be hipotetizált családi struktúrákat a paraméterek szerint.
- Az így nyert ismereteket vessék össze a pedagógiai irodalomból származó ismereteikkel.
- Ugyancsak ötletbörze útján összeszedett fogalmak segítségével mutassanak be egy több-generációs családot.
- Mindannyian olvassák el a felsoroltakat, és készítsenek széljegyzetet „insert” technikával. (Tegyen jelet [pipa] azokhoz a részekhez, amelyek az ön számára ismert információkat tartalmaznak, [– mínusz]-jelet oda, amit eddig nem így tudott, [+ plusz]-jelet az ön számára új ismeretekhez, és [? kérdő]- jelet oda, ahol nem ért valamit, vagy kérdése van.)

- Ennek segítségével készítsen el egy táblázatot a saját megjegyzései alapján.
- A feladat elvégzését követően alkossanak 4-6 fős kiscsoportokat, s hasonlítsák össze elkészült táblázataikat, tisztázzák a felmerült kérdéseket.
- Készítsenek fűrtábrát (jelentésháló) azoknak a fogalmaknak az összegyűjtésére, amelyek segítik értelmezni az olyan nevelői attitűdöt, amelyben a szülőkkel/családokkal való együttműködés természetes.

Alapfogalom – szókértya

Szótárazzák ki a következő alapfogalmakat:

- A család szerkezeti sajátosságai
- A család funkciói
- A család mint társadalmi egység
- A család életmódja, amely sajátos szubkultúra
- Generációk
- Többgenerációs család
- Nukleáris család
- Egyszülős családmódel

6. A kortárs csoport

- Végezzék el Freud művének – *Rossz közérzet a kultúrában* – összegző feldolgozását.
- Milyen értelmezését adja Freud a kortárs csoportnak?
- Cseréljék ki gondolataikat a fogalomról úgy, hogy beszélgető párokba rendeződnek.
- A páros megbeszélést követően csatlakozzanak egy másik beszélgető párhoz, és folytassák az eszmecsereét.
- A négyfős csoportok a legfontosabbnak tartott gondolataikat tárják az egész tankör elé.
- Végezzék el Freud másik művének – *Totem és tabu* – elemzését.
- Gyűjtsék ki a legfontosabbnak tartott freudi fogalmakat.
- Mindannyian olvassák el a felsoroltakat, és készítsenek széljegyzetet „insert” technikával. (Tegyen jelet [pipa] azokhoz a részekhez, amelyek az ön számára ismert információkat tartalmaznak, [- mínusz]-jelet oda, amit eddig nem így tudott, [+ plusz]-jelet az ön számára új ismeretekhez, és [? kérdő-] jelet oda, ahol nem ért valamit, vagy kérdése van.)
- Készítsen el egy táblázatot a saját megjegyzései alapján.
- A feladat elvégzését követően alkossanak 4-6 fős kis csoportokat. Hasonlítsák össze elkészült táblázataikat, tisztázzák a felmerült kérdéseket. A vitás fogalmakat keressék meg

szakszótárban (esetleg a pszichoanalízis kritikai szótárában). Ez esetben elemezzék az önök általi meghatározás és a szótári szócikk közötti eltéréseket.

- A kortárs csoporttal való kontextust és kontaktust Piaget a bonyolultabb társadalmi rendszerek irányába tett lépésként értelmezi. E szerint a gyermek a kisgyermekkorai egocentrikus megközelítéstől a kortárs csoporttal kialakított kapcsolatrendszere által – és abban – lesz képes szociális kapcsolatait a kölcsönösség elve alapján szervezni, s mindeközben autonómiáját megteremteni.
- Írja le a Piaget-szöveghez a reflexióit. Beszélje meg a kiscsoportjában.
- Osszák meg a kiscsoport legfontosabb reflexióit az egész csoporttal.

Az osztály mint különleges kortárs csoport. Az osztályban jelentkező kapcsolatok dinamikája, az osztály mint közösség s mint a versengés színtere

- Alkossanak 3-4 fős csoportokat. Válasszák ki közösen azt az egy témát, amivel dolgozni fognak a feladatban dőlt betűvel szedett szavak alapján (dönthetnek megbeszéléssel, sorolással, sorshúzással, szavazással). Minden kis csoport a saját résztémáján dolgozva gyűjtson minél több kérdést és feladatot.
- Érdekes, tevékenykedtető feladatokat alkossanak – ismert gyermekjáték is lehet (pl. találós kérdés, barkochba).
- A feladatokat tankörtársaikkal végeztessék el. Miután mindegyik kiscsoport bemutatkozott, összegezzék a tanultakat.
- Dolgozzák fel Róheim Géza művéből *A felnőtté válás nehézségei* című esszéjét.
- Tegyék elemzés tárgyává a mű „üzenetét”, összegezhető mondanivalóját és a kortárs csoport fogalmát.

A feldolgozásra ajánlott eljárás a kettéosztott naplóforma, amely szerint a vizsgált szövegekből való kiemelések kerülnek az egyik hasábjába, míg vele párhuzamosan a másikba a hallgatói reflexiók kerülnek rögzítésre.

Ez utóbbiak lehetnek kérdések, megjegyzések, ellentmondásokra utalás, magyarázat, illetve a szöveg által előhívott emlékek rövid leírása.

- A kiscsoportban az exponált részletek megtárgyalásával igyekezzenek magyarázatot adni a felmerült kérdésekre.
- A hallgatói kör csoport szintű ismeretekre, értelmezési keretekre lelhet, amennyiben a kiscsoportok – munkájuk végeztével – prezentációt készítve foglalják össze tapasztalataikat, megállapításaikat.

Alapfogalom – szókérttya

Szótárazzák ki a következő alapfogalmakat:

- Freud pszichoszexuális fejlődéselmélete
- Latenciaszakasz
- Incesztus
- Tabu
- Kortárscsoport
- Eltérő viszonyrendszerek
- Életminőség
- Kisgyermekkorú egocentrizmus
- Szociális kapcsolat
- Autonómia
- Az osztály mint különleges kortárscsoport
- Versengés
- Kultúrantropológia

7. Szabadidős csoportok

- Minden hallgató írjon három szabadidős foglalkozásra vonatkozó javaslatot cédulára – a rendelkezésükre álló irodalmakban való tájékozódást követően.
- A közös feldolgozás során csoportosítsák – együttesen kialakított szempontok szerint.
- Fogalmazzanak meg javaslatokat.
- Keressenek halmazalkotó fogalmakat, s az eddig megfogalmazottakat csoportosítsák e szerint.
- Vitassák meg a kialakított halmazok legalább egy-egy javaslatát.

- Írjon fel egy cédulára olyan szabadidő-eltöltési módot, témát, problémát, amely önt érdekli, foglalkoztatja.
(Tekintsék át a tankör összes hallgatója által írt összes cédulát, s nézzék meg, hogy:
– vannak-e közös témák, problémák,
– vannak-e olyan témák, problémák, melyek között közvetlen vagy közvetett kapcsolat teremthető.)
- Válasszanak vagy fogalmazzanak meg párokat alkotva egy-egy témát, problémát.
- Gondolják át, hányféle aspektusa, megközelítésmódja lehet a választott témának.
- Válasszák ki, melyek az önöket különösen érdeklő, önökhöz bármely szempontból közelálló, vagy éppen újdonságukkal kihívást jelentő aspektusok.
- Keressenek ötleteket arra, hogy a választott téma, altéma milyen tevékenységekkel miféle

színtereken, milyen együttműködő partnerekkel, milyen eszközökkel, mennyi idő alatt, milyen szereposztással, milyen gyermeki/tanulói körben alkalmazható.

- Keressenek ötleteket arra is, miféle produktumok tehetők közkinccsé, miféle hasznos szabadidős elfoglaltság lesz elképzeléseik nyomán javasolhatóvá a gyermekek/tanulók számára.
- Készítsen esszét a szubkultúra fogalma, a szubkultúrák jelentősége a személyiség alakulásában témából. Az írás megkezdése előtt tájékozódjon a témában – elsősorban tanult ismereteire és a könyvtárra támaszkodjon. Az információgyűjtés történhet szóban vagy írásban. A gondolkodási térkép használatával tervezze meg fogalmazását.
(*A gondolkodási térkép egy olyan grafikai szervező, amely hatékonyan segíti a szövegalkotást. Központi fogalma legyen a választott cím, az ahhoz kapcsolt kulcsfogalmakból tételmondatokat fogalmazhat a későbbiekben, a kulcsfogalmakhoz kapcsolt információk pedig a bekezdések vázlatául szolgálhatnak majd.*)
- Alakítsanak ki együttműködő párokat, majd a gyűjtőmunka befejeztével beszélje meg párjával terveit. Vesse papírra megtervezett gondolatait.
- Ha piszkozata elkészült, beszéljenek párjukkal írásaikról. Legyenek egymás kritikusai. Tegyenek fel kérdéseket egymásnak, melyek kapcsolódhatnak például:
 - A jelentéshez (Mi az, amit feltétlenül el akar mondani? Mi az összefüggés a cím és a tartalom között?).
 - A kifejtettséghez (Elmondaná ezt részletesebben? Hogy jutott erre a következtetésre?).
 - A megszerkesztettséghez (Logikus? Világos? A bekezdéseknek van tételmondata, kifejtése, konklúziója?).
 - A továbblépéshez (Mi az a gondolat, amelyet érdemes volna továbbfejleszteni?).
- A beszélgetés után térjen vissza fogalmazványához, és végezze el a lokális vagy globális javításokat.
- Végezetül számoljanak be a tankör előtt.
- Közös gondolataik alapján állítsák össze a téma önök által elfogadott koncepcióját.

Alapfogalom – szókérttya

Szótárazzák ki a következő alapfogalmakat:

- Kultúráközvetítő funkció
- Intézményesült kultúráközvetítők
- Kulturális ellátottság
- Szabadidő
- Hasznos szabadidő-eltöltési módok
- Szubkultúra

- Társadalmi munkamegosztás
- Családi munkamegosztás
- Életmód

8. A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – gyermekjóléti szolgáltatás

- A gyermekjóléti szolgáltatások köréből vizsgálják meg közösen az alábbiakat: családtervezési, pszichológiai, nevelési, egészségügyi, mentálhigiénés, szenvedélybetegségek megelőzése területeken előforduló problémák.
- Olvassa el az alábbi szöveget:
Milyen kérdések, milyen problémák fogalmazódnak meg önben a családtervezés téma kapcsán? Gondolatait jegyezze fel, majd ossza meg a csoporttal. Folytassa tovább a szöveg olvasását a következő feladatig. Gondolja át az alábbiakat:
Mit jelent önnek a „pszichológiai tárgyú probléma” fogalom? Jelen ismeretei alapján tudna-e – mondjuk egy gyermekjóléti szolgálat munkatársaként – segíteni egy kliensen pszichés zavar esetén?
(Mi mindennel, esetleg milyen példával vagy ellenpéldával tudná alátámasztani döntését, állásfoglalását?)
- Gondolatait jegyezze fel, majd ossza meg a csoporttal. Olvassa tovább a szöveget a következő feladatig.
- Gondolja át azt, hogy a nevelési problémák megoldására milyen multikulturális eszköz áll az ön rendelkezésére?
 - melyekkel kapcsolatban vannak fenntartásai,
 - melyekhez illeszkednek konkrét tapasztalatai,
 - melyek és miként működtethetők, miként adaptálhatók saját munkájában?
- Milyen további észrevételei vannak? Gondolatait jegyezze fel, majd ossza meg a csoporttal. Folytassa tovább az olvasást a következő feladatig.
- Mit jelent az ön számára az iskolai mentálhigiéné? Amennyiben a fentiekhez van hozzáfűzni valója, rögzítse azt.
- Folytassa tovább az olvasást a következő feladatig. Milyen lehetőségeket lát a szenvedélybetegségek kezelésére a nevelési-oktatási intézményekben?
- Ha a fent olvasottakhoz bármilyen reflexiója van, írja le. Ezeket ossza meg a csoporttal.
- Kísérreljenek meg közös dekrétumot alkotni a vizsgált témákban.
- A gyermekvédelemről szóló törvényben nézzék meg a gyermekjóléti szolgálat feladatairól szóló paragrafust (1997. évi XXXI. törvény 40. §).
(Beszéljék meg, hogy ki-ki melyik elemet vizsgálja meg, és veti össze a pedagógiai szakirodalommal.)

- Önálló kutatómunkában vizsgálják meg a gyermekjóléti szolgálat működésének választott területét. Készítsenek posztert a választott témában. A vándorló csoportok technikáját használva tekintsék meg egymás kitöltött táblázatait. Kérdéseiket, megjegyzéseiket rögzítsék a posztereken.
 - Visszatérve saját munkájához – olvassa el a többiek által írt megjegyzéseket, kérdéseket.
 - Alakítsa ki álláspontját, fogalmazza meg válaszait az olvasottakkal kapcsolatban.
 - Reflektáljon szóban a többiek észrevételeire, kérdéseire.
-
- Készítsenek foglalkozási tervet az iskolai elfoglaltságokon túl egy olyan gyermekeknek/tanulóknak a megsegítésére, akinél a családi funkciók zavartak. A terv elkészítésében legyenek figyelemmel a gyermekjóléti szolgálatok kompetenciáira.
 - Alakítsanak ki három csoportot a tankör jelenlévő tagjai köréből. Gondolják át kiscsoportjaikban pókhálóábrával azokat a belső és külső feltételeket, amelyek segíthetik a családi funkciók zavarának enyhítését.
 - Az egyik kiscsoportban készítsenek pókhálóábrát arról, hogy milyen tanári attitűdök ösztönözhetik, fejleszthetik a megoldást. A másik kiscsoportban készítsenek arról, hogy milyen tanulói attitűdök segítik a családban tapasztalható funkciózavarok enyhítését. A harmadikban készítsenek arról, hogy milyen fizikai környezet segítheti a zavarok oldását.
 - Tegyék közzé az egyes kis csoportokban elkészült pókhálóábrákat, majd elemezzék, értelmezzék, és egésszítsék ki közösen.
 - Értékeljék a feltételeket, beszéljék meg a lehetséges megoldást.
 - Alakítsanak ki a három aspektus figyelembevételével egy megoldást jelentő programot, foglalkozási tervet.
-
- Keressenek ötleteket, hogy egy-egy – szociális értelemben – válsághelyzetben lévő gyermek/tanuló problémájára hogyan találnak megoldást.
(A téma meghatározását ötletrohammal végezzék el, majd a kiválasztást úgy oldják meg, hogy mindenki jelöljön meg három témát – amelyeket a legérdekesebbnek ítélt. A legtöbb pontot kapott ötletet dolgozzák fel.)
 - Milyen tevékenységekkel, milyen színtereken, milyen team létrehozása mellett oldható meg a probléma? Tervezzenek megoldására egy projektet. Figyeljenek a jogszabályi keretfeltételekre.
 - Határozzák meg az elérendő célt és a hozzárendelhető aktivitásokat.
-
- Határozzanak meg egy olyan problémát, aminek a megoldásán szívesen dolgoznának.
 - A probléma megoldására megtervezett projektet jelenítsék meg úgy, hogy a gyermekjóléti szolgálat feltételezett munkatársait, a pedagógust egy-egy hallgató személyesítse meg.
 - A bemutatott megoldási alternatívát a teljes hallgatói csoport elemezze.
 - Végül játsszák el a történetet a közös megbeszélést követően úgy, ahogy a tankör megoldhatónak látta a problémát.

Alapfogalom – szókértya

Szótárazzák ki a következő alapfogalmakat:

- Személyes érdekeket védő speciális szolgáltatás
- Kialakult veszélyeztetettség
- Veszélyeztetettség
- Hátrányos helyzet
- Halmozottan jelentkező hátrányok
- Gyermeki jogok
- Családtervezés
- Tanácsadás
- Kliens

9. A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – nevelési tanácsadó

- Látogassanak el a közeli nevelési tanácsadóba. Kérjenek tájékoztatást a nevelési feladataikról, szervezeti felépítésükről, működési sajátosságairól. A hallottakat és a látottakat beszéljék meg az órán.
- Hasonlítsák össze a jogszabályban meghatározottakat a gyakorlati megvalósulás módzataival.
Alkalmazzák a csoportforgó eljárást. Alkossanak 3-4 fős kiscsoportokat, majd a csoportok írják egy lapra a legfontosabb megállapításaikat. Adják körbe a lapjaikat, és a többiek munkáját eltérő színnel véleményezzék, illetve tegyenek fel kérdéseket.
- Amikor a lapjuk visszaért, elemezzék a többiek reflexióit, majd valamilyen prezentációs technikával adják közre megállapításaikat.
- Szerepjátékkal jelenítsenek meg egy-egy problémát: csoport, osztály, család, egyes gyermek/tanuló, esetében fogalmazódhat meg a segítségkérés szükségessége. A szerepeket osszák szét: legyen önök között segítséget kérő és a nevelési tanácsadóban dolgozó szakember (pedagógus, gyógypedagógus, pszichológus).
- Fogalmazzák meg az egyes szakemberek kompetenciáját. Modellezzék a szereplők segítségével a közösen felépített történetet. Önállóan írják le véleményüket a történet eljátszása után.
- Adják össze a cédulákat, majd húzzanak ki egyet, s az ott olvashatókra reagáljanak.
- Foglaltják össze egy poszteren a probléma megoldásának önök szerinti helyes módját.
- Gyűjtsenek közösen megoldandó témákat, mintha önök lennének gyermekek.
- A témacsokorból kiscsoportos szinten válasszanak egy-egy megoldandó problémát.

- A kiscsoportok készítsenek listát arról, hogy a probléma mely vonatkozásai kezelhetőek az intézményen belül, illetve a szülővel közösen, és mely elemeiben van szükség arra, hogy a nevelési tanácsadó segítségét kérjék. *(Elképzeléseiket cédulákra írják. Mindannyian öt lehetőséggel élhetnek.)*
- Az összegyűjtött elképzeléseket közös munkában csoportosítsák. Súlyozással – pontozással – válasszanak ténylegesen feldolgozandó ötletet.
- Ezt követően mindenki reflektáljon a döntésre, a saját maga által leírtakkal összefüggésben – elsősorban azokra a témákra, amelyek nem kerültek a tárgyalandók közé.
- Ha konszenzussal el tudják fogadni az érvelést, emeljék be a témát a megvitatandók közé.
- Kiscsoportban válasszanak ki egy-egy problémát, és megadott időhatáron belül dolgozzák ki a javasolt megoldást.
- Végezetül a csoportok röviden ismertessék az esetet, és a megoldás tervezett módját poszter segítségével mutassák be a tankör előtt.

A jogszabályi fogalmak értelmező elemzése

- 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról – 34. §. A törvény értelmező rendelkezéseinek, valamint a tanult tudományos meghatározásoknak párhuzamos bemutatása mint a problémamegoldás lehetőségei. A kettéosztott napló technikával oldják meg a feladatot. A bal oldali oszlopba a törvényi, jogszabályi szöveg kerüljön, míg a jobb oldaliba az önreflexiója.
- A szövegeket, illetve az olvasásuk közben készült reflexiókat az „utolsó szó joga” technikával dolgozzák fel. Egy önként jelentkező olvassa fel a saját naplója azon részletét, amelyhez reflexiót fűzött.
- Az idézet felolvasása után kérjen reakciókat ehhez a szövegrészhez a csoport többi tagjától.
- Az idézetről folytatott eszmecsere lezárásaként olvassa fel saját reflexióját, tekintettel arra, hogy Öné „az utolsó szó joga”. (Ha úgy ítéli meg, módosíthatja eredeti elképzelését.)
- Ezután a fenti eljárásrend szerint újabb jelentkezők kaphatják meg az utolsó szó jogát a témáról folytatott beszélgetésben.

Alapfogalom – szókérttya

Szótárazzák ki a következő alapfogalmakat:

- *Pedagógiai szakszolgálatok*
- *A gyermek/tanuló segítése*
- *Szakvélemény*

- Az iskolakezdést megelőző vizsgálat
- A szülők segítése
- A nevelési-oktatási intézmények feladatainak segítése

(Az eddig felsoroltak taxatív felsorolásban megtalálhatóak a közoktatásról szóló törvény 34. §-ában.)

10. A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság

- „Létesítsenek” Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottságot.
- Határozzák meg a szakmai szerepeket. Ötlebörzével gyűjtsék össze a kompetenciákat.
- A rendszerezett anyagot hasonlítsák össze a közoktatásra vonatkozó jogi szabályozással. Írják fel az esetleg elmaradt elemeket.
- Tekintsék át a jogszabályi kötelmeiket: a fogyatékoság szűrése, az elvégzett vizsgálatok alapján a javaslattétel a gyermek/tanuló különleges gondozás keretében való ellátására, az ellátás módjára, formájára és helyére, az ellátáshoz kapcsolódó pedagógiai szakszolgáltatokra.
- A Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság feladatainak, szervezeti felépítésének, működési sajátosságainak megismerése. Azon praktikus ismeretek elsajátítása, amelyek a majdani nevelő számára szükségesek a nevelési-oktatási feladataik zavartalan ellátásához, a gyermeki szükségletek mind teljesebb kielégítéséhez.
A feladat végrehajtásához használjanak fűrtábrát vagy gondolkodástérképet!
- Különös jelentősége van a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottságokkal való együttműködésnek, ugyanis minden intézménynek fel kell mérnie, hogy képes-e a különböző háttérrel és különböző területeken eltérő fejlettséggel rendelkező gyerekek fogadására, együttnevelésére.
- Alakítsanak 4-6 fős csoportot. Végezzenek csoportjukban néhány perces ötlebörzét arról, milyen feladataik lehetnek egy nevelő-oktató intézmény pedagógusaiként ennek teljesítésére.
- Rövid indoklással tárják ötletüket a csoport egésze elé. Ha minden csoport megtette javaslatát, válasszák ki közösen azt az egy témát, amivel dolgozni fognak. (Dönthetnek megbeszéléssel vagy szavazással is.)
- Ha eldöntötték, miről szóljon a játék, csoportos ötlebörzével gyűjtsenek a témát lebontó résztémákat, majd minden csoport válasszon egy kedvére való résztémát.
- Minden csoport saját résztémáján dolgozva gyűjtsön minél több kérdést és feladatot, majd válassza ki a legjobbaknak tartottakat.

- Törekedjenek érdekes, tevékenykedtető feladatok megalkotására is (pl.: most mutasd meg, szoborjáték, találós kérdés, barkochba).
 - Ezt követően minden csoport színes lapra írja fel kérdéseit, feladatait – egy lapra egy kérdést vagy feladatot.
 - Alakítsák ki közösen a játékszabályokat – azt kell meggondolniuk, hogyan jutnak a csoportok feladathoz vagy kérdéshez, hogyan alakulhat a játék menete (pl.: dobás, lépés).
 - Mérjék fel a játék eszközigényét is (felhasználhatnak saját maguk által készített játékokat is).
 - Osszák meg a munkát. Minden kis csoport vállaljon valamit a társasjáték elkészítéséből vagy az eszközök beszerzéséből.
 - A játék segítségével oldják meg, hogy intézményük legyen képes a különböző háttérrel és különböző területeken eltérő fejlettséggel rendelkező gyerekek fogadására, együttnevelésére.
 - Van-e megfelelő gyakorlata, hogy ennek érdekében az intézmény párbeszédet alakítson ki minden szülővel.
 - Az írás megkezdése előtt tájékozódjon a témában. Az információgyűjtés történhet szóban vagy írásban. Arra kérjük, hogy gondolkodási térkép használatával tervezze meg fogalmazását.
- (Ez a módszer egy olyan grafikai szervező, amely hatékonyan segíti a szövegalkotást. Központi fogalma legyen a választott cím, az ahhoz kapcsolt kulcsfogalmakból tételmondatokat fogalmazhat a későbbiekben, a kulcsfogalmakhoz kapcsolt információk pedig a bekezdések vázlatául szolgálhatnak majd.)*
- Keressen együttműködő partnert a hallgatótársai közül. Beszélje meg párjával terveit. Vesse papírra a megtervezett gondolatait. Ha a vázlata elkészült, beszéljenek párjukkal írásaikról. Felváltva legyenek egymás kritikusi. Tegyenek fel kérdéseket egymásnak, melyek segítik a feladat végrehajtásában.
 - A beszélgetés után térjen vissza fogalmazványához, és végezze el a lokális vagy globális javításokat. Alkalmazza az „olvasás a falnak” eljárást, azaz félhangosan olvassa fel önmagának az elkészült írását, és közben gondolja át, kellően meggyőző-e a mű.
 - Készítse el a végleges variációt, majd olvassa fel párjának az elkészült írást.
 - Ha az megnyerte az önnel együtt dolgozó hallgató társa tetszését, végezzék el a fenti műveleti sort a társa munkájával is.
 - Olvassák fel közösen munkájukat a tankör résztvevői előtt.
 - Miközben meghallgatják egymást, gondolják át, mi az, ami a legjobban tetszett a hallottakban. Osszák meg gondolataikat a társaikkal.
- Válasszanak egy feldolgozandó, önöknek tetsző problémát. A probléma megoldására megtervezett projektet jelenítsék meg akképpen, hogy a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság feltételezett munkatársait, a pedagógust egy-egy hallgató személyesítse meg.
 - A bemutatott megoldási alternatívát a teljes hallgatói csoport elemezze.

Alapfogalom – szókértya

Szótárazzák ki a következő alapfogalmakat:

- A fogyatékoság szűrése
- Különleges gondozás keretében való ellátás
- A különleges gondozáshoz mint ellátáshoz szükséges feltételek
- Az állapotnak megfelelő ellátás

11. A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – a civil társadalom

A civil társadalom – hallgatók által ismert – vonatkozásai, aktivitásai egybegyűjtése

- *Érdemes különös figyelmet fordítani az egyesületi formában megvalósuló kulturális és sportélet fellelhető formái, valamint a fogyatékosügyi és szülőszervezetek iránt. Ugyancsak feldolgozhatóak az egyházi szervezésű tevékenységi formák. A civil társadalmi formációkat ötletbörze módszerével gyűjtsek össze.*
- *A feljegyzéseket a hallgatók egy-egy kis csoportja dolgozza fel – értelmezzék a leírtakat, s kommentálják azokat a tanult ismereteik alapján.*
- *Alkalmazzák a csoportforgó eljárást. Alkossanak 3-4 fős kis csoportokat, majd azok írják egy lapra a legfontosabb megállapításaikat. Azután adják körbe lapjaikat, s a többiek munkáját eltérő színnel véleményezzék, illetve tegyenek fel kérdéseket.*
- *Amikor a lapjuk visszaért, elemezzék a többiek reflexióit, majd valamilyen prezentációs technikával adják közre megállapításaikat.*

- *A civil társadalom tárgyalt sajátosságainak kulcsszavait dolgozzák fel „órávázlatként”, s egy arra vállalkozó hallgató „tanítsa meg” társait az adott résztéma feldolgozásaként.*
- *A hallgatóság részére ajánlott eljárás a kétéosztott naplóforma, amely szerint az előadás mondanivalójából való kiemelések kerülnek az egyik hasábjára, míg vele párhuzamosan a másikba a hallgatói reflexiók kerülnek rögzítésre.*
Ez utóbbiak lehetnek kérdések, megjegyzések, ellentmondásokra utalás, magyarázat, illetve a szöveg által előhívott emlékek rövid leírása.
- *Az elhangzott előadást követően a hallgatói reflexiók megtárgyalásával igyekezzenek magyarázatot adni a felmerült kérdésekre.*
- *Az elhangzottak alapján közösen állítsanak össze egy órávázlatot.*

Alapfogalom – szóártya

Szótárazzák ki a következő alapfogalmakat:

- *Civil társadalom*
- *Autonóm szervezet*
- *Egyesületek*
- *Egyházak*
- *Formális – informális közösségek*
- *Öntevékeny állampolgári szerveződés*
- *Demokratikus politikai rendszerek*
- *Tolerancia a közösség tagjaival szemben*

12. A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – egészségügyi szervezetek

A WHO (Egészségügyi Világszervezet)

- Gondolja át ismereteit az Egészségügyi Világszervezetről. Végezzen könyvtári kutatómunkát, illetve keressen az Interneten erre vonatkozó címszavakat.
- Készítsen feljegyzést az ön számára fontos fogalmakról. Gondolkodjon el azon, hogy az Egészségügyi Világszervezetről szerzett ismeretei milyen mélységűek, valamint arról, várhatóan hogyan tudja ezeket majdani pedagógusi munkájában felhasználni?
- Ennek megfelelően töltse ki az alábbi táblázatot.
- Írja a táblázat első oszlopába mindazokat a tartalmakat, amelyeket tud vagy tudni vél az Egészségügyi Világszervezettel és az egészségvédelemmel kapcsolatban, vagy azokról a fogalmakról, amelyekkel kapcsolatban vannak ismeretei, képességei, tapasztalatai.
- Töltse ki a táblázat második oszlopát, írja ide mindazt, amit szeretne tudni, átgondolni, megtapasztalni, megtanulni, minden olyan kérdést és problémát, amire választ és/vagy megoldást szeretne.
- A táblázat harmadik oszlopa, amit ön megtanul, egyelőre üresen marad. Ide kerülhetnek majd azok a tudások, amelyeket ön a modul során elsajátít.
- Ez a táblázat kiegészítéseivel alkalmas lesz arra, hogy megtervezze, nyomon kövesse, értékelje és reflektálja saját tanulási folyamatát.

- Szemelvények készítése a népegészségügyi célok gyermekekre/tanulóokra vonatkozatható elemeiből. A célok elemzése a gyermektársadalom jelen egészségi állapotának mutatóival való összevetéssel.
- Készítsenek posztereket az önöket közösen érdeklő egészségügyi területekről.
- Páronként osszák szét a feladatokat, majd a párok együttesen prezentálják az általuk feldolgozott adatokat.
- Az elemzést követően jelöljenek ki feladatokat elképzelt nevelési színtereken, illetve olyan gyakorlólhelyeken, ahonnan tapasztalattal rendelkeznek a hallgatók.
- Vizsgálják meg, hogy lehetséges-e a felsorolt ellátások valamelyikét megvalósítani adott intézményben.
- A hallgatók – amennyiben lehetséges – tegyenek látogatást egy közeli iskolaorvosnál, és elemezzék a tapasztaltakat az órán. Ennek során vessék össze a tapasztaltakat a nemzeti célokkal.
- Cseréljék ki gondolataikat a tapasztaltakról úgy, hogy beszélgető párokba rendeződnek. A páros megbeszélés után csatlakozzanak egy másik párhoz, és folytassák az eszmecserét.
- A négyfős csoportok a legfontosabbnak tartott gondolataikat tárják az egész csoport elé.

Alapfogalom – szókártya

Szótárazzák ki a következő alapfogalmakat:

- WHO
- Gyermek- és családorvosi hálózat
- Sürgősségi ellátás
- A preventív egészségügyi eszközök rendszere
- Rendszeres megelőző és állapotfeltáró orvosi, egészségügyi szűrések
- Egészségügyi rehabilitációs eljárások

13. A pedagógiai munkát segítő alrendszerek – a szociális ellátórendszer néhány jellemzője

- A szociális munka – mint együttműködő társadalmi kapcsolatrendszer – kitüntetetten foglalkozik a segítő eljárás, beavatkozás ökológiai megközelítésével mint a megoldáskeresés távlatos következményeire figyelő szemlélettel.
- Gondolja át a fent írottakat, és rögzítse írásban az olvasottak nyomán felmerült gondolatait.
- Milyen gondolatokat hívnak elő a fentiek általában a szociális munka – és az iskolai vonatkozású szociális munka/feladatok összefüggésében?

Az alábbi táblázat rovatait töltsse meg gondolataival, jelölje a lehetséges kapcsolatokat.

Szociális munka általában	Iskolai szociális munka

- Alkossanak 3-4 fős csoportokat. Kiscsoportokban tekintsék át táblázataikat, beszéljék meg azok „üzenetét”. Foglalják össze a kiscsoportok tevékenységének legfontosabb eredményeit és tapasztalatait.
- Készítsenek összefoglaló feljegyzést. Feljegyzésüket ismertessék a tankör tagjaival.
- Az összes kis csoport feljegyzésének felolvasását követően állítsák össze a tankör közös véleményét.
- *A gyermek/tanuló szükségleteinek objektív megismerése, valamint az intézményes nevelés – mint intézményrendszer – működésének rendszerszerű bemutatása: a szociális források létének és milyenségének feltárása.*
- Alakítsanak 4-6 fős csoportokat. Végezzenek csoportjukban néhány perces ötletbörzét arról, milyen feladataik lehetnek egy nevelő-oktató intézmény pedagógusaiként a feladat teljesítésére. Rövid indoklással tárják ötletüket a csoport egésze elé.
- Ha minden csoport megtette a javaslatát, akkor válasszák ki közösen azt az egy témát, amivel dolgozni fognak (dönthetnek megbeszéléssel vagy szavazással is).
- Ha eldöntötték, miről szóljon a játék, csoportos ötletbörzével gyűjtsenek a témát lebontó résztémákat, majd minden csoport válasszon egy kedvére valót.
- Minden csoport saját résztermáján dolgozva gyűjtsön minél több kérdést és feladatot, ezután válassza ki a legjobbaknak tartottakat. Törekedjenek érdekes, tevékenykedtető feladatok megalkotására is (pl.: most mutasd meg, szoborjáték, találós kérdés, barkochba).
- Ezt követően minden csoport színes lapra írja fel kérdéseit, feladatait – egy lapra egy kérdést vagy feladatot.
- Alakítsák ki közösen a játékszabályokat – azt kell meggondolniuk, hogyan jutnak a csoportok feladathoz vagy kérdéshez, hogyan alakulhat a játék menete (pl.: dobás, lépés). Mérjék fel a játék eszközigényét is (felhasználhatnak saját maguk által készített játékokat is).
- Osszák meg a munkát. Minden kis csoport vállaljon valamit a társasjáték elkészítéséből vagy az eszközök beszerzéséből. A játék segítségével oldják meg, hogy intézményük legyen képes a különböző háttérrel és különböző területeken eltérő fejlettséggel rendelkező gyerekek fogadására, együttnevelésére.
- A problematikusnak minősíthető élethelyzetről statisztikai összefoglalók jelennek meg minden évben. Keressen olyan adatokat, amelyek megoldására javaslatokat tudnak megfo-

galmazni. A kettéosztott napló technikával oldják meg a feladatot.

- A bal oldali oszlopba a statisztikai adatok közül az önt leginkább foglalkoztató néhány adat kerüljön, míg a jobb oldaliba az ön reflexiója.
- A szövegeket, illetve az olvasásuk közben készült reflexiókat az „utolsó szó joga” technikával dolgozzák fel. Egy önként jelentkező olvassa fel a saját naplója azon statisztikai adatát, amelyhez reflexiót fűzött. Az adat felolvasása után kérjen reagálásokat ehhez a szövegrészhez a csoport többi tagjától. Az adatról folytatott eszmecsere lezárásaként olvassa fel saját reflexióját, tekintettel arra, hogy öné „az utolsó szó joga”. (Ha úgy ítéli meg, módosíthatja eredeti elképzelését.)
- Ezután a fenti eljárásrend szerint újabb jelentkezők kaphatják meg az „utolsó szó jogát” a témáról folytatott beszélgetésben.
- Hallgatónként készüljön egy-egy esszé a hospitálások során szerzett – a szociális ellátórendszer működésével összefüggő – tapasztalataikról.
- Fogalmazza meg a megtárgyalt ismeretek alapján az egyes történetekben megfogalmazottakra vonatkozóan a célokat és a szükséges feladatokat – folyamatba szervezve, majd határozzák meg a visszaellenőrzés lehetséges módjait. Vizsgálják meg, hogy lehetséges-e a felsorolt ellátások valamelyikét megvalósítani adott intézményben.
- Az esszéket tagolják, amennyire azt a szöveg engedi. Ezt követően az azt nem ismerő hallgató kapja meg a történet első szakaszát, s az elolvasását követően vélelmezze a folytatást. A vélelmezett és a hallgatótárs által ténylegesen leírtak közötti eltéréseket beszéljék meg. Mutassanak rá arra, hogy miért lehetséges eltérő interpretálása az esszé egy-egy szakaszának.
- Amennyiben van rá mód, akkor több hallgató is megkaphatja a továbbértelmezés feladatát, így több hipotetikus folytatás is körvonalazódhat.

Alapfogalom – szókérttya

Szótárazzák ki a következő alapfogalmakat:

- *Tranzakcionális analízis*
- *Szociális források*
- *Fizikai jólét*
- *A létezés alapfeltételei*
- *Intim, személyes, társas kapcsolatok*
- *Gyarapodás*
- *Jólét*
- *Problémamegoldó fórum*
- *Egyéni fejlődési napló*
- *Utánkövetés*

IRODALOMJEGYZÉK

Kirby, A. (szerk.): *Hangulatoldó játékok*. Budapest, 2000, Human Telex.

Woodcock, M. (szerk.): *50 játék a csoportépítéshez*. Budapest, 2000, Human Telex.